

82.840

OSZK

FALUDI FERENC

Caesar Aegyptus földjén Alexandriában.

SZOMORÚJÁTÉK 5 FELVONÁSBAN.

(1749.)

KÉZIRATBÓL KIADTA ÉS BEVEZETÉSEL ELLÁTTA :

GÁLOS REZSŐ.

FALUDI FERENC

Caesar Aegyptus földjén Alexandriában.

SZOMORÚJÁTÉK 5 FELVONÁSBAN.

[1749.]

KÉZIRATBÓL KIADTA ÉS BEVEZETÉSSSEL ELLÁTTA :

GÁLOS REZSŐ.

GYÖR, 1931.

GYÖRI HIRLAP NYOMDÁJA. CZUCZOR GERGELY-UTCA 15. — 1618.

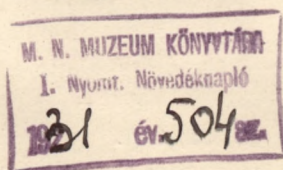
*Különnyomat a győri Női Felső Kereskedelmi Iskola
1931. évi Értesítőjéből.*

P. o. hung.

20.1/10

82840

Faludi Ferenc Caesarja.

A 18. század két nagy magyar költőért lelkesedett; az egyiknek munkáit az előbbi századtól kapta örökségül: Gyöngyösit tekintette a magyar poéták atyjának; a másik, a prózai stílusban Pázmány, a költőiben Zrínyi követője, Faludi Ferenc volt. Tanítványa, Rájnis József, már Faludi életében, 1763-ban azt írja róla, hogy „*nagy magyar ő . . . tiszta arany*“, utóbb pedig egy másik versében (1773), majd *A magyar Helikonra vezérlő Kalauzban* (1781) a magyar poéták csudájának nevezi. Ugyanekkor Révai Miklós már foglalkozik művei kiadásának gondolatával; tőle tudjuk, hogy Faludi versei írott másolatokban országszerte elterjedtek, énekelték is őket: valóban századvégi kéziratossá és első nyomtatott daloskönyveinkben minduntalan fölbukkannak.

Faludi maga költői munkáit sohasem tette közzé. Életében sem versei, sem drámái, sem *Téli éjtszakák* c. novelláskötete nem jelentek meg. Halála után Révai Miklós jóvoltából — s egymásután két kiadásban — láttak napvilágot. (Győr, 1786. Streibig-ny., 2 k. — Pozsony, 1787. Patzko-ny.) Ettől fogva Faludi példátadó jelentősége még nagyobb lett, aminek külső oka is volt: ez a könyv volt a magyar világi líra első nyomtatott verskötete s épen akkor, mikor az irodalom elvilágiasodása megkezdődött. A Himfy megjelenéséig (1801) Faludi posthumus verseiben látták költészetünk kiteljesülését. A barokk dalköltészet kéziratban Amade László versei által terjedt, de irodalmi hatása Faludi példájából élt Rájnis József, Révai Miklós, (aki „*nagyon imádja*“, Kaz. Lev. I. 371. l.), Verseghy Ferenc, sőt Pálóczi Horváth Ádám poézisében (Ötet én is jobb magyarnak tartom, mint sok mostaniak — írja róla Kazinczynak 1789-ben. Kaz. Lev. I. 271. l.); leíró költeményeivel mestere volt Kisfaludy Sándornak és — mint már Négyesy rámutatott — hatása volt Berzsenyire is.

A mult században mind többet veszített jelentőségéből. Mióta irodalomtörténetírásunk — élén Toldyval — a barokk fejlődés nagyszerű egészéből a „nemzetietlen kort“, a „hanyatlás korát“ kiskatulyázta, csak prózájának stíluszsépségeit emlegették: az embernek és a költőnek fénye elhomályosult. Nagysága csak az újabb megvilágításban és szintetikusabb látképen domborodik újra ki.

Magyarnyelvű alkotásai közül egy mindmáig kéziratban maradt: Sem Révai nem tudott róla, mikor 1786-ban, sem Toldy Ferenc, mikor újból a Nemzeti Könyvtárban 1853-ban Faludi munkáit kiadta. Ez a munka

a *Caesar Aegyptus földjén, Alexandriában* c., olaszból fordított iskola-drámája volt, a *Constantinus Porphyrogenitus* testvérmunkája; régi mulasztást pótlunk vele, mikor a Nemzeti Múzeum kéziratából közreadjuk — s épen Győrött, ahol Faludi költői alkotásai, közel másfél évszázaddal ezelőtt, először láttak napvilágot.

A kiadást megszerezzük még Faludinak egyik legrégebb, ugyancsak kéziratban maradt életrajzával is. Faludiról először, még életében, Horányi Elek közölte a *Memoria Hungarorum*-ban (1775. I. 661.), részben hibás adatokat; a hibáknak nem maga volt oka: Praytól s Pray által Faluditól magától kért és várt (Irod. tört. Közlem. 1931. 92. l.) — és nem kapott adatokat. Még az exjezsuita Katona István is hibázik, aki a *Historia Critica* függelékében (39. kötet, 1809., 938. l.) Mária Terézia korának „magna scriptorum seges”-ében Faludinak is szentel néhány sort: halála évéül 1780-at mondja. Pedig Katona már láthatta volna Révai Miklós Faludi-életrajzát az 1786-iki kiadásban; ennek egyetlen tévedése viszont, mint Gyárfás Tihamér az anyakönyvből kiderítette, (Irod. tört. Közl. 1910. 133. l.) Faludi születése napja: Faludi nem 1704. április 1-én, hanem 1704. március 25-én született. Többi adata megbízható. Jó helyről kapta: pátrónusa, jóbarátja és tisztelője, az exjezsuita Paintner Mihály szentadalberti prépost, győri kanonok szolgálhatott vele neki. A pannonthalmi főmonostori könyvtár őrzi Paintnernek egy, még jezsuita-korából való kéziratát (*Catalogus Provinciae Austriae S. J. pro anno 1767.*), ebben Faludinak, mint a pozsonyi rendház tagjának, pontos életrajzi adatai vannak, még születésnapján is helyesen; s ugyancsak Pannonthalmán őrzi (118. C. 35. sr.) Paintnernek töredékül maradt hatalmas munkáját: *Bibliotheca Scriptorum Societatis Jesu olim Provinciae Austriae complexae Hungariam, Croatiam, Slavoniam, Austriam, Transsilvaniam, Styriam, Carinthiam, Carnioliam, Comitatum Goritiae et Istriam Austriacam, ac ad annum 1619. Bohemiam quoque, Moraviam et Silesiam. — Ab anno 1554. ad nostra tempora. — Cura et Labore Michaelis Antonii Paintner Hung. Sopron. Praep. B. M. V. Annunc. de Rátóth, Canon. Jaurin. S. C. R. A. M. a Consiliis, Provincialis Regii Partium Transdanubianarum scholarum ac Studiorum Directoris, et plurium Incl. Comitatum Tab. Iud. Assessorit, etc.* — Ebben van Faludinak legrégebb terjedelmes s — megint a születési adat kivételével — pontos és megbízható életrajza. Erre támaszkodott Sommervogel nagy *Bibliothèque*-ja és Gyárfás Tihamér Faludi-életrajza, az a száraz adatokat, de gondosan és részletesen közlő életrajzi vázlat, amelyet már idéztünk. Hogy most forrásunknak egész szövegét kiadjuk, azt nem csupán kegyeletből tesszük: készíttet rá az a lelkes hang is, amellyel Paintner Faludit méltatja s amely — talán kölcsönös — visszhangja Révai Miklós s az egész kor hódolatának:

Faludi Franciscus Hungarus, equestri ordine natus in Németh Ujvár, vulgo Gissing, Comitatus Castri Ferrei municipio, calendis Aprilibus 1704. Sopronii 1720. Societati adscriptus, Viennae ad D. Annae Viennium primae probationis exegit, post quam Graecii triennio philosophica placita excepit.

Docuit dein classem elementarem, ac infimam grammaticae Posonii; mediam cum suprema, et poësim cum rhetorica Quinque-ecclesiis. 1730. Viennae cum mathematicas disciplinas ex intervallo recoluit; tum Theologicas quadriennio audit, palamque propugnabit, tertio studii hujus anno, pro more in provincia hac recepto, sacerdotis initiatus. Superiores, videntes cum cuivis jam muneri ordinis parem, completo cum insigni sui commendatione studiorum cursu, 1735. Budensi in aquatica Urbe diebus festis ad concionem Hungaram verba facere, et sacri Curionis partes agere jusserunt. Tertia vero probatione perfunctus Neosolii, Viennae professus est philosophiam de moribus sex mensibus; postea Graecii Logicam, Physicam, Metaphysicam: et Lincii anno uno mathesim. Vir hic, quod non tantum a doctrina, sed et spiritu religioso commendatissimus semper fuerit, cum docendi provincia Viennae curam regendi spiritus Cleri junioris in Hungarico Collegio Pazmanniano conjunxit; Graecii convictoribus simul a confessionibus fuit; Lincii vero simul in templo diebus Dominicis teneram juventutem principis fidei imbuat. Hinc sub finem anni 1740. Romam migravit, ubi ad S. Petri Hungaricus et Germanicus, quod ajunt, Poenitentiarius Pontificius quinquennis excubabat, horasque subcisivas, otii acerrimus osor, docte admodum fallebat. Provinciae redditus, sacras litteras anno uno interpretatus est Tirnaviae; et 1747. in recens fundato ab Aug. Maria Theresia Nobilium Collegio Viennae primus Minister disciplinam domesticam curavit, unaque Historiam Iuris Romani et Germanici docuit; ut adeo merito patria nostra gloriari possit, hunc civem suum eorum de numero primos inter fuisse viros, qui Domum, in qua tot nobilissimi patriae filii educati sunt, instruxerant. Tribus dein annis Typographiae Tirnaviensi; totidem Collegio Ginsiensi praefuit Rector; et biennio Quinque-ecclesiis socios vicaria Rectoris potestate gubernavit. Reliquam omnem in Societate vitam Posonii egit, partim in Residentia ad D. Martini uti librorum Revisor; potissimum vero in Collegio Bibliothecae domesticae, et polemicae, Scholarumque praefecturam gerendo, ultra tria lustra. Post turbem illum, qui Societatem totam involvit, evertitque, portum Rohonczini ad Ginsium quaesivit, otiumque literarium in id contulit, ut patriae linguae culturam magis magisque promoveret, in eaque solitudine, et propecta licet aetate, tantum fecit, ut editis scriptis suis immortalē nominis sui memoriam apud populares promeritus sit, ac unanimi calculo omnium, quibus non tantum Musae, et eloquentia patria, sed et ipsius linguae aliqua cultura cordi est. Tullii Hungari nostri temporis et summi poetae nomine compelletur. Ille enim a natura felicissime praeparatus, et poesim, et sermonem patrium in potestate habuit, gustuque fuit nobili, delicato, et propemodum perfectissimo, utut natus in provincia, in cujus ore linguae nostrae patriae nativus lepor minus personare reputatur; nec unquam in Comitibus, qui Tibiscum bibunt, commoratus, ubi energiam ejus combibisset, atque puritatem. Quidquid scripsit (scripsit autem non pauca, quamquam desiderio communi longe pauciora) moralia, et poëtica, sacra, et profana, purissimo sensu, saporeque gustuosissimo scripsit. Hic summus e poetis, praecipue rusticis, seu bucolicis, est, in quo consederunt Gratiae; cujus ex ore locutae sunt Musae Hungaricae; et quem in puritate, sinceritateque gustus omnium aetatum, gentiumque gustui merito opponimus. Deplorant, deplorabuntque semper fatum ejus Musae patriae, quod subiit in dicto oppido Rohoncz 18. Decemb. 1779. Pie ut vixit, ita mortuus. Inter sacrificandum, recitandumque Divinum officium pare nimia cordis ténitudine, cui a minima etiam negligentia incuriare metuebat, magnis animi cruciatibus angebatur per medios etiam dies; ceterum quietus, ac placidus. mireque facilis, comis, facetus, et in sermone etiam communi ultra id, quod

hominibus partium transdanubianarum Tibiscani, Transsilvanique tribuunt, eleganter venustus, natura, virtuteque jucundus, et candidus, qui nihil magis, quam offensionem hominum praecavere studuit, neque unquam de altero male loqui, audireque sustinuit: ipse quoque domi, forisque carus omnibus, et spectatus. Opera ejus, auro, cedroque, immortalitate certe dignissima, in quibus tot, tantique thesauri lingvae Hungaricae reperiuntur, sunt sequentia:

[Istenes jószágra és szerentsés boldog életre oktattatott Nemes Ember seu] *Ad virtutem, et felicem, beatamque vitam institutus homo nobilis*. Ex opere Josephi Dorelli, e S. J. Anglice primum Scripto; deinde traducto in idioma italicum; nunc in hungaricum. Tirnav. 1748. 4. et Bud. 1749. — Petrus Bod in Athenis Hungaricis Jos. Dorel facit Jesuitam hungarum, atque: ipsum scripsisse lingua Anglica has Comoedias, quas ex italico in hung. verterit Faludi: utriusque autoris hujus fors fictum esse nomen; Dorelium esse ingeniosum satyrae scriptorem; quanti paucis in lineis errores, hallucinationesque! Atrum nempe Jesuitae nomen obfuscavit oculos.*)

[Istenes jószágra, és szerentsés boldog életre oktattatott Nemes Aszszony. Utóbb pedig: az hadi, és udvari embereket néző köz beszédek.] *Ad virtutem, et beatam vitam instituta mulier nobilis cum dialogis de vita militari et aulica*. Ex ejusdem Jos. Dorell operibus. Tirnav. 1748. et Bud. 1749. 4. — Scripsit vero Romae 1744.

[Bölts és figyelmetes Udvari Ember. III. század.] *Sapiens, et attentus homo Aulicus*; quem Balth. Gratianus hispan. scripsit. Tirn. 1750—72. 8. — Duas centurias ex germ. 1750, tertiam ex gallico vertit 1771. Faludi.**)

[Nemes Úrfi.] *Nobilis juvenis*. Posonii 1770. vertit. Ex Dorelli operibus; prodiit Budaë, in 4. Tirn. 1771.

[Bölts Ember, vagyis az erköltses böltseségre vezérlő rövid oktatások.] *Sapiens homo*. Scripsit Rohontzini 1776. edidit Posonii 1778. 8.

[Szent Ember, vagy is szent életre vezérlő Istenes Oktatások.] *Sanctus homo, seu ad sanctam vitam ducentia pia documenta*. Poson. 1773. 8.

[Költeményes Maradványi.] *Analecta poëtica*, inter quae numera: Carmina tam hungarica, quam latina; Eclogas; Tragoediam *Constantinum Porphyrogenitum*, ex italico in hung. conversam, saepe cum plausu productam. Accedit libellus connotationum, in quo diversa hung. proverbia; bene cohaerentia dicta, seu substantiva juncta adjectivis; elegantiores expressiones, seu idiotismos, aut apposita ornantia sermonem; denique falsas narratiunculas, diversas legas (cum his inscriptionibus: Faludi Ferentz' Énekei. Pásztor' Énekei. Konstantinus szomorú játék. A' jegyző könyv. Magyar köz mondások. Szépen öszve illő vezetékek szók. Szép Magyarázatok. Telylyes Mondások.) Haec omnia junctim Nicolaus Révai, e Scholis piis olim, nunc Clero seculari adscriptus, familiaris meus, et ipse insignis poeta, ut communibus votis, collataeque aliquali Viennae 1781. operae meae ex asse responderet, Jaurini primum 1786. eleganter edidit in 8. maj. tomulis II. typis Josephi Streibig. Dein Posonii 1787. in 8. min. tom. I. typis Antonii Loewe. In praefixa editionibus his praefatione uberius leget Musophilus, quidquid ad notitiam operum, et commendationem Autoris nostri facit.

[Téli Éjtszakák, vagy is a' téli est időknek unalmait enyhítő Beszédek.] *Hiemalis Noctes, seu horas hiemis vespertinas fallantes Dialogi*. Opus etiam posthumum, quod ex Mss. Autoris apud Exc. Sabariensium Praesulem Joannem Szily asservatis, laudatus Révai edidit Posonii 1787. 8. typis August. Franc. Patzko.

*) Bod Péternek ez a sajnálatos tévedése már Faludi életében közismert volt. Rájnjs 1773-ban *Faludi Ferenchez, egy hires poétához* c. versében írja:

— — csak immel-ámmal emleget téged

S költött neveknek mondja Faludit s Dorellt

Ama szapora-szavú, kevés-savú Péter,

Kit tühegyekkel üznek a szelid mûzsák — — —

**) Ez tévedés. A II. részt 1769. telén is már franciából fordította. V. ö. Gyárfás id. m. 410. l.

Ad exemplum, et incitationem Révaianam, Opera reliqua moralia Faludiana edita sunt denuo Posonii apud eundem Patzko. curante Clero juniore Seminarii Poson. 1787. 8. videlicet: *Nemes Ember. Nemes Aszszony. Nemes Úrfi. Et: Udvari Ember. ibid. 1791.*

Autor noster recudi curavit: Elementa Geometriae P. Ignatii Gaston Pardies S. J., Graecii, 1738. 12. cum figg. et praefatione sua.

Scripsit etiam variis occasionibus multas elegantes *Cantilenas* tam latinas, quam germanicas; et inter alia Comoediam actam Ginsii 1751. *Julius Caesar Aegyptus' földén*, J. in terra Aegypti.

Az életrajzból kitűnik, hogy az olaszból fordított *Biborbanszületett Konstantint*, nyilván a jezsuita — s az azokból alakult — iskolákban (a rendnek föloszlatásakor 41 gimnáziuma volt), gyakran és sikerrel adták elő. A *Caesar*-nak azonban mindössze egy, kőszegi előadásáról tud. Ebből is látszik, hogy a darabot magát Paintner nem ismerte (s ezért Révai sem): mert a kéziraton rajta van, hogy már 1749. őszén a nagyszombati diákok előadták. Ekkoriban Faludi maga is Nagyszombatban élt, mint az Egyetemi Nyomda igazgatója: a *Konstantint* is ekkor (a *Caesar* után egy évvel) adták először elő.

Mikor fordította Faludi e darabokat? Gyárfás nagyon valószínűnek tartja, hogy a *Konstantin* Nagyszombatban készült: akkor a *Caesart* is ide kell gondolnunk. A nagyszombati gimnázium rektora Kunits Ferenc volt, aki elsőnek nyomtatott ki magyar nyelven jezsuita iskoladrámát. (*Szedeciás* c. „keserves játéka“, Giov. Granelli olasz iskoladrámájának fordítása Kasán jelent meg, 1753. Mindjárt utána Kozma Xav. Ferenc *Jekóniás* c. „szomorú szabású, víg ki-menetelű Játéka“ következik, Győr, 1754.)*) Faludi drámái Kunitsénál is, Kozmaénál is korábbi keletűek: úgy látszik, hogy Kunitsot Faludi bízta a magyar nyelvű iskoladrámák előadására. A kísérlet nem volt újdonság: nyoma van, hogy már 1633-ban s épen a nagyszombati jezsuiták adattak elő magyar nyelvű iskoladrámát. A magyar nyelvű, világi tárgyú iskoladráma fölvirágzása azonban épen a *Caesar*-ral kezdődik.

Mégis, Gyárfás föltevésével szemben föl kell vetnünk azt a lehetőséget is, hogy Faludi két iskoladrámájának keletkezése még római tartózkodásához (1740—45.) fűződik, ahol — mint ismeretes — a Szent Péter-templom magyar és német gyóntató-atyja (poenitentiarius ad S. Petri pro Hungaris simul et Germanis). Ezt a hivatást már a 16. század óta — 1575-80. a győri egyházmegye nagy szülötte, Szántó-Arator István is az volt — a rend föloszlatásáig magyar jezsuiták töltötték be.**)

A jubileumi év kivételével sok dolguk nem volt: Faludi itt forrott íróvá, itt kezdte Dorell és Gra-

*) Toldy szerint (1864.): „A jobbak közzé tartoztak a győri névtelen jezsuita Jekóniása 1740. körül.“ Az 1754. évszám most került elő Paintner művéből.

**) Paintner id. m. I. k. 104. l. felsorolja a 18. századi magyar gyóntatókat: 1700. Meleghi Ferenc, 1709. Rajcsányi György, 1713. Beniczky Mihály, 1717. Dirner Tóbiás, 1722. Bossányi András, 1724. Raab István, 1728. Dobner István, 1732. Tolvai Imre, 1740. Faludi Ferenc, 1745. Koller József, 1749-től a jubileumi év miatt vele együtt, 1751. egyedül Kéry Bálint, 1753. Muesser Kristóf, 1758. Puchperger Márton, 1762. Piettyánszky Ker. János, 1770. Hersching Dániel.

cián műveinek fordítását „ifjontan... és csak pihenő órákkor”. Hogy mint a Piazza Scossa Cavalli csendes jezsuita-rendházának lakója, olasz jezsuita iskoladrámák előadását nem egyszer látta az öt esztendő alatt, az bizonyosra vehető. Ha nem itt fordította is a *Caesart* és a *Constantinust*: innen vihette haza ismeretüket s a könyveket, de a magyar nyelvű előadások gondolatát is, amelyet — íme — Kunits rektorsága végképen valóra váltott.

Az előadásra külön alkalom is nyílt. A nagyszombati jezsuiták a közeli Fehéregyházán, a még 1630-ban, gr. Esterházy Dánieltől kapott telkükre 1749-ben nyaralót építettek, s ezt az őszi nagyvakációra nyitották meg. Nyilván ünnepies formában. Ilyen nyaralóházuk — kertjük — a jezsuitáknak, úgy látszik, rendházukkal és kollégiumukkal kapcsolatban más helyeken is volt. A kolozsvári jezsuitákról írja Báró Apór Péter *Metamorphosis Transylvaniae*-jában a következő sorokat:*) „Mikor az mezőre laptázní nem jártanak az convictorok, recreatióra mentenek az monostori mostani jesoviták házánál való gyümölcsös szép kertben, ott az pátereknek külön tekéző helyek volt, az convictoroknak az nagyjának külön, külön az aprájának. Az kertnek az közepiben egy szép nagy öreg nyáriház, mikor rendszerént oda mentünk nyárban, abban az tornácban ettünk ebédet, vacsorát. Ritka esztendő volt, hogy három nap májusban recreatiót nem adtanak: azon három nap azon kertben kün is háltunk; akkor étel-ital bővön lévén, vígan voltunk; estve pedig tüzes szerszámokat csináltak az akkori fejedelem németjei; még apró réz álgyük is voltanak, az pátereké, azokat rakéták által úgy sütögették ki, azokkal mulatták estve tíz óráig magokat.” Györözt is volt a jezsuitáknak kertjük a városon kívül, Szigetben. A fehéregyházai nyaralóház megnyitásakor adták elő tehát a nagyszombati diákok a *Caesart* s ezt az előadást ismételte meg Faludi 1751-ben, Kőszegen, mikor rectora lett ennek a gimnáziumnak, amelyben a tudós Kazy Ferenc osztályában egykor (1714) mint parvista, a latint tanulni kezdte. Érdekes, hogy nem a *Konstantint*, hanem a *Caesart* adatta elő.

A *Caesar* részletesebb tartalmát először Török Konstant ismertette az egri gimn. értesítőjében, 1891-ben. (Faludi Ferenc). Mind a *Biborban-született Konstantinus*-ról, mind a *Caesar*-ról tudtuk, hogy olasz iskoladráma fordítása. Az előbbinek még ma sem ismerjük a forrását; a *Caesar*-ét Keller Imre találta meg egy olasz jezsuita iskoladrámában. (Faludi Ferenc „*Caesar*“-ja. *EPhK.* 1914. 748. l.) Az eredetinek címe: *Cesare in Egitto*; Rómában 1745 farsangján — Faludi ott tartózkodása idejében — a szeminárium konviktorai adták elő és ugyancsak Rómában, ugyanabban az évben nyomtatásban is megjelent. Szerzője Panemo Cisseo álnévvel adta ki: Keller megállapította, hogy ez álnév mögött *Cordara Gyula* jezsuita atya rejlik, aki Faludival egykorú s a római Arkádiai Akadémia tagja volt (1704—1785). Keller adatait még két szerény megjegyzéssel toldom meg. *Cordara* drámájá-

*) B. Apór Péter 1736-ban, 60 éves korában fejezte be a *Met. Transylv.*-t, ez a leírás pedig diákkorára, tehát kb. 1685-re vonatkozik. (Kazinczy Gábor kiadása, 1863., 433. l.)

nak tárgyára nézve — utalunk a magyar címre, *Caesar Aegyptus földjén, Alexandriában* — talán nem közömbös, hogy a szerző Alexandriában született és halt meg, s az alexandriai Ptolomeus szavaiból talán Cordara szól: „... Én Caesar katonája leszek!” és Cordarának feleli Caesar: „... Róma kebelében mindnyájan elérték. Jertek azért vígan és bátran velem vitézkedni.” — A másik megjegyzésem, hogy Faludi Rómában nemcsak az előadást láthatta, hanem a szerzőt bizonyára személyesen ismerte is, egyidősök, jezsuiták voltak s talán egy fedél alatt laktak is. Ezek az apró mozzanatok, részben élmények, teszik valószínűvé, hogy a nemzeti nyelvű előadások gondolatát, a *Caesar* és a *Constantinus* szövegét, talán a fordítását is, Faludi Rómából hozta magával. Mai tudásunk szerint az iskolai magyar drámák rendszeres előadását a jezsuiták, Nagyszombatban s a *Caesar*ral kezdik.

A dráma — melyben, mint a jezsuita iskoladrámában általában, női szerepek nincsenek — Keller megállapítása szerint hű képe az olasznak, Faludi csak lefordította, de nem változtatott rajta. Csupán a fölvonásvégekre szánt (a darab végéhez fűzött) dalocskák nincsenek meg az olaszban. Ezek — egyébként Faludi költeményeiből eddig is ismeretesek — Kastner Jenő föltevése szerint (*L'arte poetica di Francesco Faludi: Corvina, IV. k. és kny.*) Metastasio hatását tükrözik.

A *Caesar* egyetlen kézírata a Magyar Nemzeti Múzeum Orsz. Széchenyi-Könyvtáráé. (1073. Quart. Hung.) Kiadásunk a drámát betűhíven, az eredeti helyesírással közli s megjelöltük a kézirat lapjainak számozását is; még pedig — mivel a kéziratban mindig csak a recto van számozva, a versokat 1/a, 2/a stb. számozással jelöljük. A szereplők rövidített neveit azonban egészében írtuk ki.

Gálos Rezső.

Caesar Aegyptus földjén Alexandriában

Szomorú Játék

Ment Játékban Fejér-Egyházi kastély-
ban az őszi mulatónapok alkalmatosságával T.
P. Kunics Ferencz Rectorsága alatt 1749-dik
Eszterházyban.

[**P. Faludi Ferencz**
fordította olaszról.]¹⁾

¹⁾ Idegen kéz, más tintával.

Eloel Jaró Beszéd

A nagy nevezető Pompejus nem birván Caesar erejével Aegyptusba futamodot előre, és Alexandriában vert hádával (*hadával?*) le-telepede: Caesar sebessen utánna indult táborával, hogy ott meg-szorítaná, és viná. Azomban hire érkezett, hogy Pompejust// az Aegyptiai királynak Ptolomeusnak egy udvari-Embere gyilkossan meg ölte légyen. Kihez képest meg menekedvén hatalmas ellenségétől, gongyait arra fordítá; hogy az Országot le-tsenedesétené; mert nagy háború támadot Cleopatra, és Ptolomeus két egy test-vér között, minthogy mind a' két fél magának kívánta azon Ország koronáját, és tabori erővel akarta elnyerni. Caesar ugymint Romai Polgár Mester közben járó, és Bíró akart lenni a' dologban, maga eleibe-hivatta Cleopatrát, s Ptolomeust. Engede Cleopatra jó szível a' parancsoláttjának Ptolomeus (Achillás tanácsából) tsak tettetés képen, a' mint is nem sokára Caesar ellen támadta minden népével: de el-végre rajta veszte, mert Caesar meg szállá Alexandriát, és fel veré; Ptolomeust megfogá, 1/a
eötet a' királyságából ki-fosztá, és szófogadó ügyes Nenéjének Cleopatrának adá az Országot, hogy királyi névvel, és hatalommal bírná.//

A' Poësis e' léte keppen történt dologhoz adogatot valamit nagyobb mulatsagnak kedveért.

A' beszélgetők.

<i>Julius Caesar</i>	Polgár-Mester.
<i>Ptolomeus</i>	Aegyptus Királlya.
<i>Sextus Pompejus</i>	a' nagy nevezető Pompejus fia.
<i>Achillás</i>	első belső Tanácsa Ptolomeusnak.
<i>Dioscorus</i>	Cleopatra részéről-való.
<i>Androstenes</i>	Fia Achillásnak.
<i>Septimius</i>	Achillás jó-akarója.
<i>Eufanor</i>	Tengeri hajós kapitány.
<i>Albinus.</i>	

Elsoe végezés.

I.

(Caesar. Dioscorus.)

Caesar: Akarom Dioscore, hogy engem Cleopatra minden tisztelettel meg bötsült nem szeretem sűrű panaszit; szanakozom szerencséjén. En de mivel vigasztalhatom ezt a' bús Hertzek-Aszszonyt?

Dioscorus: Mivel? Polgár Mester lévén, hatalmadban vagy, hogy le nyugosztallyad kívánságát; adgy koronát fejére, ülted az Aegyptiai thronus-székre; eötet illetik ezek, s tőled ki telnek.

Caesar: Tudom hogy parantsolni akar, de nem tudom mi üggyel, nem

de nem egy test-vér öttse birja az országot? és pedig törvényes igazsággal; mert rea maradt Attyátul.

Dioscorus: Eshetet értésedre, hogy Ptolomeus Auletes az ellőbbi király, halálára válván, azon// egy akarattal, hasonlo jussal, mind fiának, 2. mind leányanak hatta a' koronát; azomban az Romaijakra bizván a' dolgot, akár mellyik agát választanak, tsak meg ne fosztanak maradékát az országlástul.

Caesar: Még eddig nem látom, nagyobb igazságát Cleopátrának a királyi méltóságra öttсэнél; ha pedig egygyenlő okok támadnak mind a' két részről, méltóbb hogy a' firfiu ülljön az Aszszony eleibe.

Dioscorus: Igen-is, mikor egyenlő okok tamadnak hanem értsed a többit: halála után Auletes k'rálynak írásban foglalt akarattya, Romába küldet; de nem mehe a' Tanáts eleibe, mert el fogá Pompejus a' leveleket Ptolomeus kedvéért, a' kit-is Cleopatra hire nélkül, nagy hatalom erőszakkal bé-alitta a'kiralyságba. Idővel észre vévén Aegyptus a' tsalárdságot, fel-rezzene, iszonyu szakadások tamadván, úgy történyt, hogy Cleopatra partyát fognám, mások Ptolomeusnak. Egy egész esztendeig tartot a' két fél-közt a' villyas változó szerencsével; amíg reánk nem ütne Pompejus, kinek úgy mint Romai urnak tekintetire nézve, mingyárt fejet haita Cleopatra: Satorit bontotá, taborat le-tsendesitté — Alexandriába követe-ket küldé, minden ügyét rea bizá. De meg tsalatkozot Szegényke! mert öttse most-is fen-ül, kevélyen parancsol, maga magának Cleopatra talál kis helyetskét az országban. Ime azért keservében hozzád folyamodot!

Caesar: Hogy merte magát Pompejus ártani ebben a' dologba? én vagyok a' Polgár Mester, engem illet, hogy el-intézzem a' Monárhák pörét, és koronákat osztogassak az érdemesekre. De mondhatja mint viseli magát Ptolomeus? eleget tészene királyi hivatallyának? Szereti-e a' nép?

Dioscorus: A nép gyűlöli, az ország Színével egyetemben; senkit sem fogad, senkitül sem vál'k el vig ortzával. A könyörgő írások hevertetnek, a' méltó panaszokrul nem téssen, a' pörös ügyek nem igazódnak el törvényessen, tellyes zur-zavár minden dolga.

Caesar: A természet vétt-e a' kiralyban? vagy a' tudatlanság?

Dioscorus: Eggyik-is másik-is se jóság benne, se tudomány, se magával nem bir, se a' kösséggel nem gondol. Achillás forgattya esztét a' királynak és egyetemben paltzáját az országna.

Caesar: Tehát Achilles azeő fő tanáttsa.

Dioscorus: Tanatssa Mestere, Hadi-vezére, mindenben eszköze. Az eő kezén akarattyán fordul meg minden. Ptolomeus viseli nevét, Achilles veszi hasznát az országnak.

Caesar: Achillás? de mond tovább.

Dioscorus: Mi-olta bé furta magát ez a' Minister az Udvarba, és hozza lopta magát a' Hertzeg szívéhez (hitelt ne adgy szavamnak a' mig vólta igaz letét nem tapasztalod) az olta mondám fenekével felfordult az Egész Ország. Erőszak, álnokság, kegyetlenség, igazságtalanság az eő palotás

fogási. Achilles// nem tanította egyébre a' fiatal Hertzeget, ha nem mint 2./a lehesse leg mesterségessebben hazudni a' külső Fejedelmeknek, és legjobban meg tsalni belső szives barátit. Ebben a' mesterségben leg több eszt mutatta, s költette eddig Ptolomeus Gondolnám! Pompejusnak is mahólnap eszében fog jutni, hogy nem volt jó olyan embere támaszkodni, a' ki hatalmas, de hamis!

Caesar: Tsak el hittem, hogy külömb természettel bir Ninye Cleopatra.

Dioscorus: Igen-is Caesar, sőt ki-nem mondható mennyi sok jó légyen benne, szereti az egész ország.

Caesar: Magad sem gyűlölöd a' mint vészem észre.

Dioscorus: Ki nem szeretne ezi a' Szerelmes Hertzeg-Aszszonyt, az eő gyönyörúséges ábrázattya — —.

Caesar: Értem, értem — —.

Dioscorus: A maga ajánló kegyességbenne, a' méltóság, deliség.

Caesar: Elég elég. — —

Dioscorus: A Romaijakhoz, és te hozzád Caesar kivaltképen-valo hajlandósága.

Caesar: Már ne többet Dioscore, ezt a' Ditsőséges magasztalást hízledésnek tartom, és alatomban kereskedő mesterségnek. Caesar előtt nem így ütik fel a Mértéket. Ha Cleopatra mellet vagyon s lészen az igazság, az eővé a' kiralyság. Azonban mit jövendölsz a' mostani galyibám felől? meg-szálottam kevés népemmel Alexandriát, a város erős, ben vagyon Pompejus, eőtet Országi hatalommal segíti Ptolomeus mi jó végét várod dolgainknak?

Dioscorus: Caesar tennen tudod, mi olta fegyverbe öltöztél, egyebet nem latot széles e' világ előtted a' vitézségnél, utannad a ditsúségnél, eddig engedet hadi szerencsédnek Pompejus gondolom tovább is a' tévő lészen. A mi Ptolomeust illeti, maga hasznát s -öltalmát keresi. Késéri Pompejust, de nem segíti, biztattya, de csak veszedelemre. Ott van Achillás, a' ki szinnel tiszteli, de nem szereti a' Romai Vezért, mert mennél fényesebb, annál Szörnyéb árnyékot tart nemzetségének;

Albinus: Itt vagyon a' király Caesar, szemben akar lenni veled, ha meg engeded.

Caesar: Maga a' király szemellye szerint! Dioscore mi dolog ez?

Dioscorus: Véletlenül ütött reám megvallom, szerencse ha ezt a' Cábát nem faragtak legyen fejemre Achillás!

Caesar: Akarnak ha bötsületes alkura jött volna vagy Cleopatra, vagy Pompejus dolgában.

Dioscorus: Adnák az egek! de én mástul tartok, nekem félre kel lép-nem, tudom. Magad azonban most- veheted hasznát azoknak, a' miket mondtam.

Caesar: Jöjjön a' király, egy par széket.

II.

(Ptolomeus. Caesar. Sextus. Achillás.)

Ptolomeus: Immár Világ-bíró Caesar, pihennyél, meg győzted kevély ellenségedet . . . igaz szerencsémnek tartom, hogy valami kis eszköz lehettem benne . . . A roszalkodó Istentelen Pompejus . . .

Caesar: Vedd észre magadat király! nagyobb bötsülettel kel emlegetni Pompejust, mert Romai Polgár.

Ptolomeus: Bátor, de néked fejedre járó eskütt ellenséged volt.

Caesar: Most is az. Mindazonáltal, hogy mi ketten egy más ellen táborokat indítunk, a' miátt nem szabad minden kinek roszat rutat mondani fölle. De mi vala a' többi?

Ptolomeus: Már nyugszik, nem fog többet boszontani.

Caesar: Hadd értsem, mond ki mind végik.

Ptolomeus: Szépen ki végeztük a világbul. Ime a' feje magának, s amott fia rab-lantzon, vedd jó véven az ajándékot.

Caesar (fel ugrik): Oh Istentelen! S te mertél életére menni egy ilyen híres vitéznek? Vidd el előlem azt a' szomorú ábrázatot, ne talantan fel-forrott mérgemben — Embertelen király! te mi'attad el kullet — veszni ennek a' ditsőséges bajnoknak? és pedig fertelmes gyilkossággal. Azt gondolád Pogány, hogy kedvemet találod evvel a' véres ajándékkal. Mást mondok áruló: Kemény Szamot fogsz adni iránta, mind a' Romaj Tanátsnak, mind énnékem! Oldasság, le a' lantzrul Sextus . . . Te pedig szerelmes fiam, régi barátomnak egyetetlen egye; jer ölembe, hadd . . .

Sextus: Tavullyab tülem Caesar! nints oly szoros barátság köztünk . . . Jussion eszedbe, hogy Pompejus fia vagyok, kinek te hálálát, tengeren, szárazon, tűzzel, vassal, ezer mesterséggel kerested . . . Tetszik a' szabadság, mellyel meg ajándékoztál, nem kel hizelkedésed . . . Minek utanna boszút fogsz állani azokon, ákik jó Atyamat meg öltek, és en terajtad, a' ki véle eltében sok roszat tettél . . . Akor talán mi kettőnk közt lehet valami beszéd az utóbbi barátságról.

Caesar: Nagyra bötsülöm benned Tekéntetes Urfi ezt a' nyert keménységet, ki tetszik, hogy fia, és érdemes maradékja vagy Pompejusnak. Kit én édes fiam! (tudgya az Isten) soha sem gyűlöltem, hanem (jól lehet egymás ellen mérgessen hartzoltunk) mindenkor jobbul tsudáltam, mélyen tiszteltem, s titkon szerettem, nyilván ditsirtem.

Sextus: Késő magasztalások ezek. En sem fogadom, hogy haláladat értvén egyet ne fo--hászokodgyam utánnad, és valami jót ne mongyak fe- 3/a
lölöd.

Caesar: De azonban . . .

Sextus: Azonban te azon légy, hogy hallyon meg az a' ki Atyamat meg ölte, én, azon lészek, hogy Te is érdemed szerint meg fizess.

Caesar: En el-járok hivatalomban, te lassad mi tévő légy. Irni fogok a' Tanátsnak, hogy el ne menyenek véle a' gyilkosok.

Achillas: Caesar! mit forralsz megint ártalmas szivedben? mit roskodol egy olyan Fejedelem ellen, a' ki véled nagy jót tet. A' ki egy órában, egy kard véggel, végbe vitte, a' mihez te eddig nem fértél. Ha nem akartad, hogy meg hallyon Pompejus, mit kergetted egygyik országbul a' másikba. Mit üldözted minden hadi Mesterséggel, legaláb nem tagadhatod azért jöttél bé Aegyptusba, hogy eő ki-menyen. Halládé Caesar! Pompejus már él köztünk. Visza fordulhatsz azért a' Dandárral, el ballaghatsz Roma felé, ezen a' földön nintsen semmi dolgod.

Ptolomeus: Hogyan beszélsz Achilla ilyen jó akaroinkal?

Achilla: Valóban Szép jó akaroink a' akik a Monárchákat fenyegetik, magok udvarokban, és a' jó-téteményekből vesznek okot, hogy eőket le nyomják.

Caesar: Istennek hálá! nem titok a világ előtt ki mi légyen Roma városa, s mint folytassa az igazságot. Lesz dolgod Achilla míg gyanura bírnád.

Achilla: Tudgyuk tudgyuk mely renden légyen az az igazság Romában. Tapasztállya az egész világ, kit lántzra kötöt. Le nyomni a' gyengéb féle, pénzel kereskedni a' hatalmasok között, azoknak ajánlani barátságodat, a' kikkel nem bírnak, nem gondolni a nemzetségek, sőt a természetnek törvényivel, kevilen tombolni az egész világon, ez a' ti Mesterségtek, ez a Roma Varosának finom igazsága.

Caesar: Legalab nem hallottad hírét, — hogy Romaban fel mészárlottak volna egyyalakit, a ki a' város kebelébe vetette magát és a' Tanáts oltalma alá folyamodot...

Achillas: Ez az Alexandriában történyt példa, azért ki nyithatná Vendégeik Szemeiket, kivált, azoknak a' kik nem oltalmokat hanem az ország pusztítását keresék. Mi kel töb? en én öltem meg Pompejust. Akarva akarom, hogy tudtadra légyen. Ennek utánna engem tarts Szemedén mind te, mind Roma. Vess szamot eszeddel, próbáld meg erődet lesz-e annyi, hogy rabodá tehess és Triumphus Szekered után hartzoltass.

Ptolomeus: Ezt már sokallom Achilla. Ellőttem Caesar szemébe illyeneket mondani vagmerőség.

Achillas: Ha azt akartad király, hogy hallgassak; mért kivantal ide. Ha azt hogy// beszéllyek, mit tiltod? hogy ki nem mongyam szivem járását. 4.

Ptolomeus: Ugy tetszik hogy én vagyok a' király.

Achillas: Es azért nem türhettem, hogy más parantsol házunkban.

Ptolomeus: Ha én királyod vagyok; tsak annyit Szabad szollanod, a' mennyire fel szabadit az engedelem.

Achillas: Ugy viselem magamat mint szolgál; ha evvel a' jövevénnnyel úgy fogsz beszélteni mint királyhoz illik.

Caesar: Ne olyan fennyen Achilla! ne oly tsattogo beszéddel; nem mind király a' ki el foglallya az országot, hanem az a' ki igazsággal. Ptolomeus jussát a' mi illeti, még pörös előttem és kétséges.

Achillas: Mire arányoz homályos beszéded?

Caesar: Arra, hogy Ptolomeus akkor lesz Aegyptus országnak királlya, mikor Romának úgy fog tetszeni Méltó azonban mind a' két félnek ügyét tekintetbe venni; hogy se Ptolomeus se Cleopatra meg ne, bántódgyon.

Achillas: És ki lesz Biro ebben a' dologban?

Caesar: 'En, úgy mint Polgár Mester; vagyon ahoz hatalmam a' Tanátstul.

Achillas: Kivánnám latni hogy egy Romai Polgár és közinkbe futamodot katona parantsoljon nem maga Országában, törvény Széket tartson, maga eleibe. időzze a' Monárchakat. Kevély vendég! el akarnád te semmisíttetni a' királyi méltóságot; ha raitad állana.

Caesar: Se nem első se nem útolsó példa lészen, hogy a' Polgár Mesterek igazságot tessenek, vagy tesznek a' királyok közt, kin s otthon.

Achillas: Túrhetetlen bötstelenség! Aegyptom ország királyinak föllöt-tok való más Urak nintsenek, az Isteneken kívül.

Caesar: Bezzeg nem így okoskodot az öreg Ptolomeus Auletes, a' ki-nek fejére Roma tette a' koronát és a' Romanak könyörgöt, hogy marade-kitul el ne valna.

Ptolomeus: Tehat nekem le kel szállanom a' Tronusrul, hogy Cleopatra ülhessen?

Caesar: Tsak annyi időre, a' míg kitudódik az igazság; ha teged illet nagyob ditsőséggel fogsz vissza térni, és barátságossabban uralkodol.

Achillas: Felseges Uram ne hidgy a' mézes szóknak, ez a' vendég meredékre viszen... és meg fog ejteni.

Ptolomeus: Halgass már egyszer Achilla. En el-tekéllettem magamban, hogy Caesarra bízom a' dolgot s Jövendőbéli szerentsémet.

Achillas: El-mehetsz véle, szép el-tekéllés.

Ptolomeus: Tisztalem s engedek a' Romai hatalomnak, nem altalom hogy az egész világ törvény-széke eleibe mennyek. Ime kezedben adom a' királyi páltzát, bisztat a' reménység, hogy kezedrül kezemre kerül. Ez-zel akartam megmutatni// hogy engedek Caesárnak, és fejet hajtok a Ro- 4./a mai Tanatsnak.

Caesar: Szép jeleit latom hivségednek, de e' még nem elég.

Ptolomeus: Mit kivansz egyebet?

Caesar: A te személyedet, és hogy azonban el bomollyon a' tábor és nékem megnyittassanak Alexándria Varosának kapui.

Ptolomeus: Megtselekszem. Achilla én itt maradok Caesar mellet. Te serénykedjél, hogy a' többi meg legyen.

Achillas: Mit osztogatod a' parantsolatokat, ha mar nem vagy kiraly.

Ptolomeus: Caesar parantsollja, fogad szovát.

Achillas: S — ki ez a' Caesar!

Caesar: Vakmerő, nem sokára meg ésméred, ki — s mi légyen Caesar. Jer velem Sexte.

Sextus: Hova?

Caesar: Most egyszer satoromba, hogy menekedgyel azoktól a' kik között nem volt barátságos lakása jó Atyádnak.

Sextus: El megyek, de szabad légyen nékem, hogy tennen Satorodban is gyűlöllyelek, mind addig, Vitéz Atyám feje helyet, lábam előtt nem látom Achillás fejét — Achilla felét (*fejét?*) a boszuságnak, mellyel engem illetel megölvén édes Atyámat, el engedem, ha ezt a' kevély Polgár-Mestert földig holtig le gyalázzad.

III.

(Ptolomeus, Achilles.)

Ptolomeus: Már látod Achilla, melly galyibába verdöttem a' te hertelenség miatt, Job let volna Pompejust nem bantani, és Caesárt nem boszontani.

Achillas: Ha tsak ez epezti szivedet király, még nem sok. Jol kezdid a' játékot Caesárral, foltasd tovább, ne kémellyed a' Szénes barátságának feladását, a' többit bizd reám.

Ptolomeus: Tsak az, hogy meg ölvén Pompejust leg jób barátomtul fosztottál meg, és legmérgeesebb ellenségemnek által (*adtál?*) kezébe.

Achillas: Pompejus — minékünk ártalmas emberünk volt, sogban tölt barátsága; mert maga hadi-népét-is mi tartottunk, Caesar táborát is nyakunkra hozta. Ez a' Caesar se nem oly veszedelmes, se nem oly rettenetes, a' mint mi gondolyuk. Osztán mi nekünk is vagyon emberünk, erőnk, fegyverünk. A többire nézvé, ha végben mehet egy titkos szandékom gondolnám: kevés Polgár Mesternek lesz az után kedve, Romabul hozzánk siessen parantsolni. Kevés varakozást kivanok túled király; azonban erőltessd magadat mennyire lehet minden// képes színes barátságra, s a' mi ide tartozandó; úgy történhetik, hogy még ma Caesar fejét is el-választván nyakátul lábod eleibe gördétem. Akkor az után két Pyramis oszlopot építhetünk a' mely hirt adgyon a' jövényeknek a történyt dologrul, és eszekben juthassa, mint kellessék, megbötsülni azokat a' kit Aegyptusnak parantsolnak. 5.

Ptolomeus: Nem akarnám hivem Achilla, hogy idő nap előtt igen fel biztatna benünket ez a' reménység, és el végre meg tsalna.

Achillas: Akár mint léend, tsak az én fejemre fog telni. Téged meg ment (bátor színes légyen — is) a' barátság, mert törvényesen semmit elled nem végezhet, ha magad ki nem vallod szived járását. Mint hogy a' Romaijak (meg kel vallanunk) igen igyekeznek arra, hogy igazak láttassanak lenni. Ne vesztegessük az időt, Uram marágy alhatatosan Caesar oldala mellet, hogy leg kisebb gyanú se szállhasson szévére felőled... En azonban elkezdem.

IV.

(Androstenes. Achilles.)

Androstenes: Hol maradt Sextus? Ah kemény Szívő Attyám. Meg ölted Atyát, magát lántzon vasban vitted esküt ellenségének irgalmatlan! egy artatlant! Hová legyenek? mondhasza leg aláb, hol hattad, s mire jutot; hogy még egyszer magamhoz szorithassam, és az utan — meghalhassak keservemben.

Achillas: Fiam! így fohászkodva! S illy szerelmessen!

Androstenes: Mit pironatsz iránta Atyám! engem igaz okok viseltek, hogy szeressem. Mert erköltse szépséges, nagy bátorság bírja szívét, mindazon gyönyörűség boritva ábrázattyát, szerelemre gerjesztő eő maga vésele. O Roma! Roma! ha mind ilyenek, a' kiket nevelsz, nem héaban imád téged a' Világ. O mennyi jóság hatta el a' vilagot, mi olta el-hagyta Pompejus, és mennyi fog el-veszni, ha el vész a fia.

Achillas: Ne kinozd annyit magadat Androsthene, jo kézben vagyon, a' kit szeretszi (így!) Caesar maga-szárnya alá fogatta, meg öelte mind tulajdon fiát.

Androstenes: Sovány tréfák ezek Atyám.

Achillas: Szerével beszéllek, nints is külömben.

Androstenes: Légyen köszönet iránta az Isteneknek, a' kik tudgyak, s kívánniak oltalmazni az ártatlanokat. Fel-élendek, s-hová jobban vészen észre, hogy a' Romaijak külömb s job természettel birnak nálunknál. Mi köztünk az Atyafiak-is üldözik s ölik egymást. A Romaijak, mig ellenségekkel -is jót tesz-//nek, Atyám miért hogy a' mi országunk nem kap az 5./a efféle jóságon.

Achillas: Nem szenvedhettem ezt a nemzetséget. Való, hogy Róma fennszinlik s virágzik, sok kölömb féle jósággal, a' melynek mását másut nehéz fel talalni. De tsak az, hogy túrhetetlen benne a' kevélység, minden országnak parantsolnak, minden kirallyal szolgáltottják magokat.

Androstenes: Ezzel nem terhelik, sött inkább jót tesznek a kulső nemzetséggel. Ugy hallottam, hogy mellette boldogulnak az országok, vagyon kellett a' bötsületnek, és igazságnak és elvégre, hogy akkor s ottan kezdődöt a' világon előb menni a' jó erkölts, s- mindenféle virtus, miolta a' Romaijak parantsolnak a' világgal.

Achillas: Am ez úgy lehet, de nem jó eőket fennyen ditsérni, mert szörnyő nagyra nevelik büszkeségeket, tsak dagadnak, a' magasztalásokkal. A mi nemzetségünk nem tartja bötsületnek, hogy Romai lábbal tépor-tassék. Ha jók azért tsak otthon vegyék hasznát. Itt nem erőmöst látom ezeket a világ kevélyeit.

Androstenes: Mit mondasz jó Atyám. nem ilyen féle vala a' Pompejus; hanem inkább le-tartó kegyes, nyájos, udvari. Fiát a mi illeti, vidam, batorságos, szeléd édességes erköltső. Szegényt azonban nem tudom légyené ki vigasztallya, tsak el-hittem mély sebekkel kinlódik bus szive árva-

ságát, rabságot nehezen viselni. Tudjuk mid a ketten mely igen szerette légyen Atya, és ez Atyát. A vitéz Pompejus (kit te megöltél) valahanszor — édes fiára tekintett, örömeiben és szeretete búságában nem tudot hová lenni. Tábori gondgyaiban eő volt vigasztalasa, a' szerentse Szörnyű tsapasi között biztató reménysége! hányszor nem ölelte meg? menyinyit nem ápolgatta? mint nem oktatta? De én mit emlegetem ezeket és keseritem szíve-met. Had mennyek, hodgy fel keressem . . .

Achillas: Mi végre?

Androstenes: Hogy vigasztallyam, vagy peniglen együt siránkozzunk.

Achillas: Ne! fiam, ne! Ah már elment, és engem gondban hagyot. Bár ne öltem volna meg Pompejust, bár ne kivannam megölni Caesárt! irtózik testem s-lelkem. De mi ijedelmekkel álmodozom? a' maga vérében fet-rengő Caesar el-feleiteti ezeket.

Második végezés.

I.

(Sextus — Androstenes.)

Sextus: Mitsodát! Achillás fia Caesar Satórában! fuss Androstene! fuss ha szépen kérlek! mentsd meg életedet.

Androstenes: Nem Sexte! nem fér hozzám, hogy el-hagyalak édes Szí-
vem! leg aláb lészen, a' ki vigasztallyon, avagy tarsod, ki veled busullyon!

Sextus: Együgyű artatlan! jutt-e eszedbe, hogy raita vesztesz, ha rajta kapnak? Ve//szed észre, hogy annak udvarában léptél, a' ki Atyádnak, ki 6.
vallot ellensége?

Androstenes: A szerelem mellyel hozzád viseltettem kedves barátom, ezeket vagy nem láttya, vagy nem gondol vélek. Es bár el-hidd, nehezeb nékem távúl.

Sextus: Meg ne tsalatkozzál Androstenes. Való, mi egy mást szerettük, és a' tsillagos ég tudgya, részemről mely szíven. De Minekutanna; a' te Atyád oly motskossan bánt Atyámmal . . . O Isten! ki tudod!

Androstenes: Sirsz Sexte! köszönöm azonban, hogy ki nem mondhadtad a' többit, mert által verte volna szívemet. Erzettem még-is azt akarád vala mondani, hogy minekutana Atyam Atyádnak gyilkosa lön, többi köztünk nem lehet semmi baratsag . . . Ugy vagyon e Sexte?

Sextus: Bár ne vólna úgy!

Androstenes: Nem én vétkeem barátom! a' mit hértelen Atyám el-kö-
vetet. Hol az igazság Sexte? nem tudod meg választani a' bűnöst a bűn-
telentül.

Sextus: Se tudós se közös nem vóltál a gyilkosságban, való, de abban vagy szerentsétlen, hogy fia vagy a' gyilkosnak . . . Véttenék más világra költözőt lelke ellen szerelmes Atyámnak ha téged szeretnélek.

Androstenes: Tehát más vétet, s engem gyűlölsz?

Sextus: Ki mondotta hogy gyűlöllek?

Androstenes: Szeretz tehát.

Sextus: Ne kinozz. Elégedgyél meg azzal, hogy noha tartoznam véle, de míg sem gyűlöllek. Es csak erőttelem (így!) magamat, hogy ne szereselek.

Androstenes: Meddig maradnak ő kegyetlen! ily bizontalanul szivednek buidosó változasi?

Sextus: A miglen Atyám fejéjért, Atyádnak fejével meg nem fűzetsz.

Androstenes: Nehéz dolog! vagy el kellene vesztenem Atyámat, vagy édes barátomat.

Sextus: Mi nehezebb a' kettű közöl?

Androstenes: Egyike ellenkezik a' természettel, a' másik a' hozzád edessedet indulataimmal, mind a' kettő türhetetlen volna a szivemnek.

Sextus: Meny azért tovább tölem. Es légyen tudodra, sainalom, hogy ennyi időt vesztegettem véled.

Androstenes: Ah Sexte! hát így végeződik, a mi előbbi szép barátságunk, így válik el egy mástul a' mi őszve forrott szívünk?

Sextus: Eredgy, és ne adgy okot valami ortza pirulásra, ha valaki eggyüt találna bennünket. . . Eredgy, és ha ki tudakozná, mit s kit kerestél légyen itten, reám ne vallyad, ki nem mondgyad, hogy az én kedvemért . . . Ezt meg nem botsáttánám . . . De ime! Caesar közelét hozzánk, keres valami menedéket ott a' satorok allatt. En közel lészek, és ha valami ollyas törénne meg segítlek.

II.

(Caesar. Dioscorus.)

Caesar: Ki varta volna Dioscore, ezt a' latorságot ettül a' nemzetseg-tül. Ha Pompejust megöltek, vallyon kinek lehet, szabadságos maradása köztők?

Dioscor: Achillástul nem nyság. (így!) Es a mi töb, nints oly förtelmes fortély, a' mellyet azon Minister sugálásibul el ne kövessen Ptolomeus. Nem úgy Cleopatra. Ez a' ritka Asszonyosság csak rólad aggódik, téged emleget, s alig várja, hogy láthasson.

Caesar: Hallgass Dioscore, parantsolom. Biró va//gyok dolgában, nem illik hozzám, hogy csak egy félnek kedvezzek. Ha észre venné Aegyptus mit mondana egyebet, hanem, hogy Caesar szinte oly gyarló ember, mint a' többi. 6. a

Dioscorus: Azonban ezen levélevel ézeni alázatos szolgatytát.

Caesar: A ki hoszta, vigye visza ily válaszal: bizza minden dolgot a' Hertzeg Aszszony az igazságra, és egyebet tölem ne varjon.

Dioscorus: Uram ollyast -is foglalhat a' levél magában, a' mit korán meg tudni nem volna ártalmas. Cleopatra a' mint én ésmérem, ezer szemeket forgat, hogy tanult légyen Achilles dolgában, ski tudgya . . . ?

Caesar: Olvasd-el lassuk mit hozat . . .

Dioscorus (olvassa): Caesár vigyázz magadra. Valamit forral ellened Achillás, és az áruló mikor ezeket olvasod, nintsen távol oldalodtul. Ne mulass! mentsd meg vitéz fejedet, a' melytől függ Roma ditsősége, Aegyptus békessége, ez én jövődébéli szerentsém. Cleopatra szolgálod.

Caesar: Nékem a' levelet. Es az áruló, mikor ezeket olvasod, nints távol oldalodtul. Egek mire kel vélnem! Ptolomeus maga jó kedvéből marad mellettem, fogadgya, hogy még ma ki nyitlatnak nékem Alexandrianak kapui. Hogy Achillas el oszlattya a' tábort. Es azonban Achillás keres halálra! Az áruló nintsen távol oldalomtul. Dioscore mit mondasz?

Dioscor: Mind ki telik ez Achillástul. Ptolomeus finom kép mutatása sem jutott egyebet eszembe. Azt mondom: hogy ezen a veszedelmes földön, job szeretném ha középette vólnál seregidnek, mint sem oly távol. Leg aláb több örző embereket tartanál körülötted, ne talantan... Mondom utolyára vedd hasznát Cleopatra levelének.

Caesar: Hiják ide Sextust (*Dioscorus el megy*). Ez a vad gyermek nehezen feleiti Atyát, engem gyűlöl, szemembe fenyeget, hogy boszut fog allani. Ki tudgya? De nem... Romai... nem írhet hozza semmi árulás.

III.

(Caesar. Dioscorus. Androstenes.)

Dioscorus: Uram már ne busuly, itt a' lator, a' satorod alatt találtam nem tudom mi gondos szorgalommal. Nagy el-ijedésében még addig szavát sem vehettem.

Caesar: Ill korán jó iffiu, meg vallom, e fiatal ábrázat alatt nem kerestem volna ily ag-gonoszágot. Ki vagy?

Androstenes: Achillás fia vagyok, de ártatlan.

Dioscorus: Ki gondolható! Achillas fia, és ártatlan, mond elő tehát te ártatlan, ki s- mi kisztet ide, illy orában, magánossan? Mi jó szándékból kémeskedtél a' sátorok alatt. Ez a reszketés testeden, és változó artzád másra, s valami nagyra mutatnak.

Androstenes: Ártatlan vagyok.

Caesar: Ezek a' külső jelek azt mondgyak hogy gonosz ül szévedben. Nyilván rossz Atyádnak eszköze vagy valamiben.

Androstenes: Atyám felellyen meg magaért, én ártatlan vagyok.

Caesar. Ha más egyebbel nem tudod magadat mentegetni, előttem bönös vagy! Ide valaki.//

7•

IV.

(Caesar. Dioscorus. Androstenes. Sextus.)

Sextus: Caesár vedd tekintetben ennek az Iffiunak ártatlanságát, és légyen tudtodra, hogy magam oltalma alá vettem.

Caesar: Nints egyeb dolgod Sexte, hanem hogy azokat oltalmazza, a'

kik halálokat keressik. Így köszönöd meg, hogy le szedtettem laboi vasat, melybe ennek Atya vetettet.

Sextus: Ha azon jó akarat által azt vártad, hogy utól s. tübbi negyülöllyelek, rajtam hagyhattad volna bizvást, a' lantzot, békot, vasat. Esha más aron nem juthatok a' szabadságra, ime kezem lábom az uy rabságra.

Caesar: Nem kívánhatom meg tellyessen, hogy szeress, mert lehet valami okotskád a' haragra tudom. Hanem hogy azokkal tartasz a' kik tulajdon Atyádat fel-mészarlották, és tzimborá kötással velek egyetemben életemre leselkedel, az már büntetésre való. Jó Atyád sem jóvaslona.

Sextus: Fölötte meg tsalatkoztál Caesar. En utalom Achillast, gyűlöllek tégedet, haragszom magamra, mind addig, míg boszu álo fegyveremmel... Add vissza Atyámat, és szent köztünk a' békesség. Azonban meg se gondold Caesar, hogy hértelkedgyem, vagy förtelmeskedgyem; ha meg lesz, vitézül lesz meg.

Caesar: Ezek irant nints semmi neheztelés, mert tudni való, hogy a' keserves bánat beszél belőled, hanem, ha utalod Achillást, mért oltalmazod fiát, a' engem meg akar vala ölni.

Sextus: Mert ártatlan.

Caesar: Nem szinte artatlan fogás egy roszba kapott iffiacska mellet, így buzgon ki tamadni.

Androsthene: Nyilván Caesar azért vétkes életed Sextus, hogy hozzám szeretettel...

Sextus: Hamar mond vissza Androstone, a' mit kezdettél vala... En te hozzád szeretettel, a' kinek Atya Atyámtul meg-fosztal?

Caesar: Ki mehet végére titkaidnak Sexte? nem szereted, és még-is oltalmazod. Artatlannak mondod és mint egy sajnálod, hogy ez az ártatlan el-nem végezhetted, a' mit fejemre kezdet. Ezek az ellenkező állapotok bűnre mutatnak és azt mondgyák hogy te légy vagy feje, vagy közöse a' gonosznak.

Androsthene: Ki-fejtem a' mesét, azt gondolám, hogy meg kívánnya a' barátság.

Sextus: Halgas Androstene. Ne vesztegesd a' baratsagnak drága nevét, nékem most egyszer más barátom nintsen, hanem az én böcsületem, és hazamnak ditsősége.

Caesar: Ertettem. Mind a' ketten bűnösök vattok, és jól legyenek okok hogy egy mást ne igen szeretnétek, de még- is vesztetemre halálomra meg olkutatok, te hogy Atyád gonosz szándékit előb mozdítsad, te hogy Atyád miatt bosszudat ki tölthessed. Vasat mind a' kettüre.

Sextus: Legalább Caesar már nem ditsekedhetél véle, hogy meg adtad a' szabadságot, és egyetembe le oldottal köteleségemmül az// előbbi aján-
dékért. Eddig-is tsudaltam, hogy hogy meg nem bántod azt a' kevés jó aka-
ratot mellyel Pompejus fiát meg kezdét bötsülni.

Androsthene: Be szeretem Sexte egyenlő sorsomat véled, és pedig...

De ime! mit látok! Az Atyam öreg lépéssel sok emberrel jön reánk, nyilván téged keres Caesar, meny félre, mentsd meg életedet.

Caesar: Orzók Istrasak, katonak ide!

Dioscorus: Caesar tsak magunk vagyunk, nincs egyéb menedékünk, hanem ha el futunk! E felé tartsunk.

Sextus: Ah nem! e' felül tengeri sok nép jön, közben szorítanak benneket. Ne mulass sies a' hajók felé legbatorsagosb.

Caesar: Es ti ketten . . . ily veszedelemben.

Sextus: Magadra vigyázz ha mondom mi reánk lesz gondgya masnak.

Caesar: O szerentse mint nem játszó! velem, hová tovább jobban ismérlek. Baratim engednem kül az időnek. Isten hozzátok.

Androstenes: Egek könyörüllyetek rajta s mentsétek meg.

Sextus: Ki bizta reád ezeket a' fohászkódásokat, engem illet ez a' virtus a' ki Romai vagyok.

V.

(Achillas. Katónák. Sextus. Androstenes.)

Achillas: Izibe fiaim és bátron, ha Caesar el vész felét vettük táborának s vége szakad a' hadakozásnak. Ki ne menyen kezetekből a' vád, (*vad?*) oszátok el magatokat, ki allya maga helyét. Dolog ha ma ag rokat nem tsávalunk.

Sextus: Finom vitézség Achilla, egy ember élete ellen táborral menni. Ditsekedhetnél- is de úgy tetszik most egyszer nem lesz mirül. Mert az Bajnokok illy ügyekben az Istennek kivált képen-való gongya alat vannak.

Achillas: Mi ujság ez? te Sexte? és te Androste mind a ketten lántzon! Vessek le rólok.

Sextus: Fére katona Caesar rabja vagyok tsak azon kéz oídhat le, a' ki meg kötözöt.

Androstenes: En pedig Atyám ennek kedveért örömet viselem a' lantzot és rabságot.

Sextus: Mi közöd velem Atyámfia, én tartozom evvel az engedelmes-séggel Caesárnak, kiben Tisztelem a' Romai Tanátsnak méltóságát, te pedig fogadd szavát Atyádnak.

Androstenes: Úgy tetszik egygyik sem vetet többet a' másiknál.

Sextus: Úgy vagyon, de a' többire nézve nints egygyenlősséggel állapotunk. Ha az Isten mi kettűnket közeleb öszve akart volna foglalni, nem adott volna néked oly rossz Atyát, és nékem oly jót. A mi eredetünk igen ellenkezők, lehetetlen, hogy szívünk egyet értsen addig (*el megy*).

Achillas: Es te fiam eztet imádod, a' ki téged gyűlöl? Illyen félek a' Romaijak, a' kikkel győzől tsudálni. Buszkék, finnyások, ember meg vetők, azt gondollyak, hogy// mindgyárt le hengerednek Méltóságokrul, mihel leg- 8. kisbebb tiszteletek illetnek valakit.

Androstenes: Es még is Sextus maga viselése, noha kin szívem tetszik;

mert szépen Okoskodik, és mind-azon tekéletesség igazgattya nyelvét. nem türhetem panaszomat, Atyám, magad vagy Oka, hogy még eddig hozzam nem lagyult szive ennek a' Szép, jó vitiz Urfinak.

Achillas: De mi oka a' te fogságodnak?

Androstenes: Az-is tüled veszi eredetit. Caesar azt gondolta, hogy életére járok, mert fia vagyok Achillasnak.

Achillas: Nem jól ismért Caesar. Részess vagy ugyan véremlen, de nem mérészségemben. Oldassék (*oldatik*).

Androstenes: Hadd maradgyon így, a' míg Caesar előtt, ki nem tudódik ártatlanságom.

Achillas: Gondolnam nem fog érkezni rea, hogy téged meghallgasson. De hová késnek ennyit embereim? és mért nem hoznak kezemhez?

Androstenes: Ki tudgya, ha valami jó embere meg nem mentette.

Achillas: Lehetetlen. Elevenen vagy halva még ma kezemre kel néki kerülni.

VI.

(Ptolomeus. és az előbbé.)

Megtsalta bennünket a' reménység, ó atkozot Szerentse! talált magának utat az okos Caesar, és ki menekedet kezünkbe.

Achillas: Mit mondasz Uram. Ah félénk, ah hitetlen katonák. Hihető hogy valaki közölök lett vezére, lett hir-adója. Androstene, itt volt-e Sextus, mikor el-irkeztek embereink.

Androstenes: Itt vólt, és én véle edgyüt.

Achillas: Minden bizonyossan tehát ő árulta el titkos szándékunkat. Esköszöm fejébe telik.

Androstenes: Nem Sextus, hanem én voltam, a' ki tégedet haragos készüllettel, és utannad nagy sereget látván, meg intettem Caesárt a' veszedelemről, és kértem . . .

Achillas: Te Atyádnak ellensége, ellenségének baráttya? Kémlő, áruló, engem vesztő, te mertéd azt el követni . . . Vedd (*meg akarja ölni*) hasznát.

Ptolomeus: Mit tselekszel Achillá. magad véremlen akarod förtösztetni kezedet? Tsak magának köszönheti Caesar, hogy rajta nem történt. El fogtak minden felől az utakat a' mi emberünk, tsak a' tenger reszéről nem. Ide siet az okos Caesar, mint a' sebes villám úgy forgatván minden felől szemirt, (*így*) és mezitelen fegyverét. Kevesed magával vala ezek megfordulván addig hartzoltak a' mi népünkkel, a' még egy lábíg el vesztek. Caesar azonban mint a' vizi Orias gázolni kezdé a' tengert, az után néki 'dulván a' viznek oly sebességgel el- s meg el lövellet usztában, hogy szantalan utánna botsatod dárdák közöl egyik sem érhetete el. És így az egész seregünk szeme látára, és ki mondhatatlan boszuságára, egy kezévl fe tartván// fegyverét labaíval haragosan rugván a' tengert, addíg verdődöt a' vízel a' míg egygyik hajójába szállot, mely a' Pharos Torna ellenében vas-matskakon vala.

Achillas: Szomorú szerentse keserves kárvallás. De semmi nem kevés volt most egyszer meg ijeszteni, azt a' Tiberis vize melléki vitézt. Ha most meg áztattam a' tengerben, utób meg főrsztem tulaidon vérében. Dupla fortéllyal, erővel készülők ellene. Magad kiraly, a' mint addig, úgy továb-is a' két színő keszkenyű (mondgyá) modgyára. Az én dolgom a' түbbi.

Ptolomeus: A mi roszáb, Achilla, azt hozzák a' kemék hogy el lepte a' széles tengert a' sok hajó, a' mely segítségére jön.

Achillas: Ha jól vetettem számot, késő lészen azoknak el érkezese. Ha úgy nem is, bator üssön reank. Készen talál bennünket job ereje az Országnak fegyverben vagyon, tsak a' mi parantsolatinkat várja. Reám való neheztelésedet bőven adogasd Caesar, eleibe, atkot szitkot botsáss fejemre. En hogy meg tartsam országodat, minden ki-gondolható mérgemben haragban bé öltöztem Caesar és Romaijak ellen. Jer utannam Androstene.

Androstenes: Enged meg Atyám, hogy helyben maradgyak, itt vesztettem bötsületemet, itt kívánom hogy Caesar jelen létében vissza térjen, és tudva légyen előtte ártatlanságom.

Achillas: Tekélletlen! mi lelte eszedet; ott és pedig ellenségemmel akarod fitogtatni ártatlanságodat, a' hol nem kellene. Ott a' hol kellene s- nékem, kinek legtöbet vettettél, nem. Nem Caesárt, hanem engem illet most, hogy büntesselek. A ki minket, házadat, Nemzetségedet, uj háborusságba iszonyu galébaba kevertél, azon áruló jel-ádással.

Androstenes: Mit nem szülnek szegény fejemre az Egek.

Ptolomeus: Botsasd meg néki most egyszer, és inkább arra lágyítsd, hogy valami eszköz lehessen elől vett dolgunkban.

Androstenes: Azonban meg se gondolja akár ki, hogy én hit-szegő s-áruló leendgyek, utáлом ezek a' fertelmeségeket tellyes szivembül.

Achillas: Istentelen! azt nevezed té árulonak, a' ki maga hazájának szológál? Te- vagy az, a' ki ellenségünkkel kezét fogtál Atyád s kiralyod ellen. Már régen tapasztalom, hogy megveszet természedet. Az a' gyenge buzgó szerelem Sextushoz, mely tsak nem langot vet benned, az a' nagy hajlandóság a' Romaijakhoz bőséggel adgyak tudtunkra, ki légy, s mire igyekezel. Most azért kettő vagyon előtted, vagy erős probakkal mutasd meg hivségedet hozzánk vagy fűzess meg az előbiért.

Androstenes: Ó Istenek a' kiknél tudva vannak az én artatlan szivemnek járási. Oltalmazatok. Te pedig (?) Ura', ha ezen fohászkodasim az ég eleibe nem mennek, leg aláb holtom után mond meg Caesárnak, hogy soha sem kívántam el-arulni (*el megy*).

Ptolomeus: Bár azt is el hitethetném véle hogy én sem. Tsak nem szégyenlem! De mi tévő legyek? drága kints a' korona, szép dolog a' királyság.

Harmadik végezés.

I.

(Caesar Euphranos.)

Caesar: Megvallom Euphranos, sok véres hartzokon, és halálos ütközeteken fordultam meg, sok féle hadi szerentsét próbáltam, és küldöttem más világra leg aláb egy fél millio embert, de még oly közel nem voltam életem végéhez. Gondold meg, hogy ennek a' hitetlen nemzetségnek törekedését, és fegyverét el kerüllyem az irgalmatlan tengerre kellet biznom életemet.

Euphranos: Tamad is hire nem kétlem es mesze fújja fáma trombitája. Annyival is inkább, hogy feleinek sem volt része benne, hanem Caesar, maga magának tulajdonithattya. De Uram miért kellet hadnyi a' Gallyákat? S kevesed magaddal közepibe menni ennek a' Pogansysnak.

Caesar: Meg mondom. Függőben valék földről vijam-e vagy tengerről a' Várost. Azont ki léptem a szárazra, hogy meg kémlelém az erosséget. Ream érkezet Ptolomeus maga személyében, úgy üdvözlött mint a' Romai Tanatsnak követtyét, sok barátságot ajánlotta, fogatta, hogy ki nyittattya Alexandrianak kapuit. Maga kezesül oldalam mellett kévant lenni... Mind ezek után... Ki hitte volna?... de hala Istennek! ezen is által estünk szerencsessen.

Euphranos: Örvendem szivessen, s több ször is- s- maszszor is vígan fogom emlegetnyi de még mást is faj szivemnek, hogy oly veszedelemben...

Caesar: Errül már ne tübbet. Hanem Euphranos igazan mondom leg jobb időkor jöttél a' segítséggel.

Euphranos: Előbb érkezünk volna a' Gallyákkal, ha jobban kedveztek volna a' tengeri szelek.

Caesar: Már tennen latod nints semmi reménység, hogy meg alkudgyunk. Akar mint fitogassa hitit, s- barátságát Ptolomeus, Achilles, parantsol Alexandriában és nem akar bibotsattani hanem erővel. Maj naptul fogva akarom, hogy meg szallja a' nép, és pedig a' részérül, mert ott leg erősebb, és vigyazatlan. Hiszed-e hogy bé érjük azzal a' néppel, a' melyet ki szólitottam a' partokra?

Euphranos: Ugy gondolnám hogy elégséges lészen mas az, hogy könnyen meg szaporithattjuk eöket; mert lehetetlen, hogy a' két félt el metzhesse az ellenség.

Caesar: Azoknak a' hajóknak kik a' riv torkaban vannak, illy hasznát vehettyük, ha//borgássak az ellenséget. és kötelezzek arra, hogy alkalmas részível népének ide fordullyon. **9/a**

Euphranos: Igen böltsen. Ugy tetszék, hogy jön valaki felénk. In el megyek, és viszem a' vig hirt a' katonaknak, hogy nem sokára meg ütközünk az ellenséggel.

II.

(Caesar. Septimius. Androstenes.)

Septimius: Vétéz Caesar . . . Roma Városának ditsősége! az Alexandriai Tanács, és kösség néked fejet hait, és engem küld hozzád mint- követtyét.

Caesar: Mi kívanságok azzoknak a' Pogányoknak?

Sextus: (helyesen javítva: *Andr.?*) Egybe ne keverd sokaknak jó voltát hozzád. Az egyetlen Achilles Istentelenségével. A kösség nem volt közös sőt neheztel iránta, és karhozza mint dolgát, mint szándékját.

Caesar: Hadgyuk rea azonban, Mi a' te követséged.

Septimius: Elsőben örvend altalam Alexandrianak széne, hogy az Isten szörnyű veszedelemből meg mentette drága életedet. Másodszor Hivatalos vagy a' városba, nyitva találod kapuit, parantsol néki, uralkodgál benne Romatul adatott hatalmadhoz képest.

Caesar: Kedves előttem a' Városnak szép ajánlása. De titok előttem követséged. Talán már meg holt Achilles, leg aláb fogságban lészen, hanem ha előmbe hoztad lántzon vasban, hogy többé tőle ne tartsak.

Septimius: Achillás a' kösség kezében, és hatalmában vagyon, mikor Alexandriába léssesz, végezhetsz felőle, a' mint fog tetszeni. Nem mert szemed eleibe menni, ne talántan . . . azonban reméli a' botsánatot, Alexandria Városának Nagygyai közben járások által. Addig- is hogy minden gyanúdat rola letegyed, leg drágább jószágát maga fiát küldi zálogba.

Caesar: Achillás egyebet nem tselekszik, hanem azt adgya vissza, a' mit tőlem el ragadot. Androstenes már enyim volt.

Androstenes: Igen-is Caesar tied vagyok szivem s- akaratom szerint, de nem úgy mint bűnös rabod, se Roma ellen, se ellened nem ígyekeztem még eddig vétteni —

Caesar: Tudva vagyon előttem artatlanságod, és tsak nem ki mondám hozzád valo szereteted. De mi volt szándékodban, a' satorok meget oly maganossan, oly sötétes helyeken, reszkető testel. gondos elmével?

Androstenes: Sextus meg tiltotta, hogy ki nem mondgyam, eő tudgya, Es te-is jövendüben meg tudod, hogy eő is büntelen.

Caesar: Meg vallom mely titok, és mind azon tünderség a' ti dolgotok. Mind a' kettő-//teknek szine, szava, néha mind azon igyenez együgyűség. **10** Néha pedig úgy tetszik mintha alattomban való rossz fordulna meg sziveteket . . . Ha ártatlan vagy mért nem mondod ki. Es ha Sextus ártatlan miért viseli úgy magát, hogy másra kellesség magyaráznom. Miért gyűlöl oly pompasson, s- ditsekedve?

Androstenes: Nem gyűlöl. Es' bizonyos vagyok benne, hogy vélem edgyut igazán tésttel, s- lelkessen szeret, vettédé észre, mely szorgalmatossan integetett légyen a' veszedelemről, mikor nagy mérgesen reád jött Atyám.

Caesar: Eszrevettem: Es akkor izben emberséges hűséggel viselétek magatokat. Hanem azon kívül nem teszik eő benne az nyers beszéd, és te benned ez az akaratos halgátás.

Androstenes: Sextus nem akarja, hogy kibeszéllyem; és tsak valami bötsülettül viseltettvén, keménykedik véled-való beszidgyében. Jol lehet-még ezt-is ki-nyilatkoztattya az idő.

Caesar: Azonban azért rajtatok marad a' gyanu. Hanem követ, mit hoztal egyebet?

Septimius: Azt kívánja tőled Caesar a' varos hogy telessen bizad emberségére magadat. Meny bé, parantsól, birjád, mind-azonaltal taboros néped ott kén maradgyon.

Androstenes: Mi jüt eszedbe követ? Caesar ne higý néki, ki, és mi légyen az én nemzetségem tsak kevésel ez előtt tapasztaltad.

Septimius: Androstene; nem téged illet a' felelet, még nem hallottam hírét, hogy Tanatsa légy Caesarnek.

Androstenes: Ha zálog nevében hoztal ide, engem illet, hogy tellyes ilendőséggel légyen a' megbékellés. Ha azt gondolod Septimi, hogy eszköze leszek a' ti tsalárdságtoknak, válóban, meg tsálatkoztál. Caesar nem banom meny bé a varosba, de elegendendő néppel, az én hétetlen nemzetségem nem érdemel egyebet.

Septimius: Mit végeztél Caesar?

Caesar: Gondolode hogy a' mi eszében jutott ennek az Iffiunak, el ke-rulte volna az én eszemet. Meny haza, s mond azoknak, a' kik várják a' választ nehéz az szántani (*elmene félben*).

Septimius: Még edgyet Caesar. A város békességet kívány, mind azon által úgy hogy bötsülettal légyen meg.

III.

(Ptolomëus. Septimius. Caesar, Androstenes.)

Ptolomeus. Enged meg Caesar, hogy ki-beszéllyem magamat. Septimi nem szeretem Achillés dolgát s nagyon tsudálom azokat, a' kik, arra bato-rityak, hogy Roma ellen tamadgyon, és az én parantsolatim ellen tsele-kedgyen. Vakmerűek, hogy mertek ti hartzot indítani ezekkel a' bötsületes vendégekkel, holott én egyebet nem kévanok a' bikességnél, hogy pediég az légyen el szánt akaratom nyilván ki mutattam, mikor az ország Paltzaját, és koronáját Caesar kezére attam, és bisztam.// Es még-is.

10. a

Septimius: Miltatlanul vádolsz bennünket Uram, se hirünk se közünk nem volt Achillás latorságban, a' ki előb, hogy sem vennék, parantsolatédát már meg szegte.

Ptolomeus: Az én példámbul meg érthetétek, mitevő legyetek. Es meg köllet voln előzni vagy gatolni az eő szofogadatlanságát. Ha kölömben nem feje vételivel is. Egy szoval, minden proban által menni, minden utal mod-dal érteleni — hogy valami gyilkossagra ne fakadhatna egy Romai Polgár Mester szentséges személye ellen, és ne árthatna, illy hátalmas jó akarónknak.

Caesar: Ne farazd magadat annyira Hertzeg, és te követ végezd el már egyszer.

Septimius: Ime rövid summában: mint hogy külömben nem akarod bé jöhetz táboroddal a' Városba, végezhetz a' mi Hertzegi személyeinkkel Cleopatra és Ptolomeus pőrös ügyök dolgában: egyedül azt varja tőled Alexandria Városa, hogy bé menetele előtt lathassa maga királysát. A nemes Polgárságnak ez nagy öröme válnék, néked pediglen ditsőségedre, mert bé meneteled kor, királyi személy által fogadtatol, és színessebbek lésznek a' pompa készültek.

Ptolomeus: Hogy én Alexandriában vissza térjek Caesar nélkül? S mi jó végre? hogy gyalázatot vallyak köztetek, ellenem támadgyon a' nép, parantsolatimat meg vesse Caesar ebből semmi sem lészen. Mint addig, a' mig ugyemen által nem estem. Es hogy ki vallyam, édessebb nekem oldalod mellyet lennem paltza, és korona nélkül mintsem királyi ditsőségben de távul tőled.

Caesar: Nem oly terhes dolgot mozgatz követ nagy hasznat tudom nem veszi e' város, mert az akaratos Achillas parantsol benne. En pedig keves karát vallom. El mehet a' Herizég, ha kedve tartya, itt maradhat ha restelli, mind a' kettőt szabat akarattyára hagyom.

Ptolomeus: El nem valhatok tőled Caesar hanem (engedelmeddel légyen meg) királyi hatalommal akarnék valamit mondani a' követnek, és ebben áll; Septimi meny visza, és mond meg a' Város Nagyainak parantsolatomat, azt akarom, hogy minden hallogatás nélkül küldgyék ki belőle a' fegyver viselő népet. Es hozzák Caesar eleibe a kultsokat. Ettől főg hozzájok mutató utobbi gratiam s- kegyelemem.

Caesar: Mond hozzá ezt- is nevemmel, a' frigy köztönk, tsak két oráig fog tartani vegyék- hasznat a' kevés időnek.

Septimius: Két óra nem kevés idő annak a' ki az idővel tud élni. Ez a' világ kevélye mar úgy beszél, mint ha el-nyelt volna bennünket. Ugy történhetik Caesar, hogy a kegyelem osztaly helyet, más virtusra légyen szükséged. Te azonban Androstene arra készül, mind adgy szamot Atyadnak vakmerősegedről, mellyel meg mutattad idegenséged házához.

Androstenes: Tudgyák Septimi, hogy azok véttenek házajok ellen a' kik rossz szandékkal gonosz tselekedettel hiriben nevében a' külső nemzetségeknél kissebitik. Ha minden tsak ez, hogy ettől értozom; édes lészen miatta meghalnom.

Septimius: Ugy fordulhat, hogy ezt a' tárkony mézet is meg kostollyad. Atyád eddig igen lágyon bánt véled, lássuk meddig szenvedij tovább kebeliben ezt a' vipera kigyot. Utannam.

Androstenes: Nem maradhatok tovább Caesar mellet?

Septimius: Nem. Mert Caesar nem akart alkudni. Nem sókára más széne lesz dolgainak. Jer és ne terheld vétkeidet evvel a' késedelmezéssel.

Androstenes: Legalább még egyszer láthatnam Sextust!

IV.

(Sextus. Androstenes.)

Sextus: Itt vagy Androstene?*Androstenes:* Itt szerető barátom.*Sextus:* Senki sem vigyáz beszédünkre?*Androst:* Itt vagyok Jó induló félben és az egek tudgyák ha többször láttuk é egymást.*Sextus:* Mé ujság ez!*Androstenes:* Ugy tetszik mint egy erzem belől, hogy meg kel halmom.*Sextus:* Halmod? mit hallok! mi ókra nézve.*Androstenes:* Mért nem titkolhattam elégséges képen, hogy szeretem Caesárt, és kivanom előmenetelét Roma Városának. Ez minden vétkem, se meg nem bántatom, se meg nem menekedhetem miatta Atyám ítélő szeke előtt.*Sextus:* El-hidgyem-é hogy ily kegyetlen légyen az Atyád.*Androstenes:* Ah Sexte! mélységes titok az eő szive járása. Azt tudom, hogy oly fogadásnak fejében küldött Caesarhoz zálogúl, a' mely fogadást nem akart meg tartani. Mi egyéb ez, ha nem tulajdon fiát, fel áldozni, és kész halakra küldeni. Mind ezek után, ha engem bizonyossá tészesz, hogy szeretsz nints mirül bánkodgyam.*Sextus:* Halgass az Istenért Androstene! ha meg kel halmod, leg alab úgy légyen meg, a' mint a' mi barátságunkhoz illik. De mit emlegetek én a' mi barátságunkát, nem vagy te fia Achillásnak a' ki Atyámat meg ölte. Mely iszonyu lator eltekéllés volt az! De te miért szármáztál oly rosra vetemedet Embertúl? Eregy várakozzál... tébolódik elmém...*Androstenes:* Isten hozzád Sexte, és talán legutolszor...*Sextus:* Egy szórá elhadsz engemet! Ó Egek...

V.

(Dioscorus es á voltak.)

Dioscorus: Min busulsz Sexte, hova küldöd ezeket a' mély foházkodásokat? Kit sératsz.*Sextus:* Ez a boldogtalan iffiu az oka, hogy nézhet Sextus Achillás fiára a' nélkül hogy uj sebek ne nyillyanak sziven. Mihelyt szembe ütközunk, mindgyárt előttem forog a' képe, mint vette légyen fejét Atya Atyámnak, mint motskolt// légyen vérében. Hanem Dioscore hol az igazság? Ez az iffiu a' satorok allatt buikalt, nem finom szándékókat forgatot, mert setétben s- maganyossan talaltattot, s még el-megy véle. Ki tetszik, hogy még halála utan is gyűlöli Pompejust, mert fel veszi azoktul a' boszúságot, s könnyen feleiti, a kik Atyámat boszontottak Minden kinek meg tud engedni, mihelt érti, hogy valamikor roszat tet légyen Atyammal.*Dioscorus:* Androstenes (ha nem tudod Sexte) artatlan.

Sextus: Es pedig azért ártatlan Caesar előtt, mert Atya meg ölte Pompejust.

Androstenes: Caesar meg ésmerte ártatlanságomat.

Sextus: Igen hamar, és azért elig rossz, ha úgy ésmérne mint én . . .

Dioscorus: Igen meg váltóztal, Pompeji, nem-de nem te valál, a' ki Caesar előtt partyat fogtad Androstenesnek?

Sextus: En, de a' miátt nem ellenkeztem, hogy Caesar igazságot ne tegyen.

Dioscorus: Utólyára Sexte mit akarsz evvel a' pörlekedéssel.

Sextus: Azt, hogy Androstenes mennyen Ceasar törvény széke eleibe Addig el ne botsáttássék, a' míg ki nem tisztul minden mindeg leg kisebb gyanúból.

Androstenes: Az én Atyám parantsolati azt hozzák magokkal, hogy mennek siessek hozzá.

Sextus: Előb ennél a' bötsület dolga. En azt akarom, hogy ezen mind Caesar, s- mind te által menyetek, ha részedről vonyakoszol, jele, hogy nem irtóztál a' büntül, de bezzeg félsz a' büntetéstül.

Androstenes: O Egek ezt a' szemre-vetést mint nem fajdollya szívem! Ha itt maradok kedvet s- parantsolattyát szegem mérges Atyámnak.

Sextus: Tanatsos még a' szülőknek is néhakor nem engedni. Atyád nem nehesztelhet iranta, mert bötsületedben jár. Osztan Achillásnak lészen a' ki feléllyen helyetted.

Androstenes: Illy ügyedben Dioscore, mi tévő lennél?

Dioscorus: Ha artatlan volnék itt maradnék; el mennék ha bünös.

Androstenes: Kegyetlen nem tanátsod, hanem erőltetsz, hogy helyben maradjak. Mennyünk Caesar eleibe, mint hogy Sextus úgy kivannya. Elbeszéllem igényessen a' dolgot ki vallom, hogy Sextussal való baratságunk . . .

Sextus: Halgass szemtelen nem igaz a' te vak merőseged, és Atyádtul beléd avott rosz természeted, hozot hozzám s- tölem a' sátorok setétes helyeire; hogy a' te tudod szándékidat el éntezzed. Nem akarom, hogy engem belé keverj.

Androstenes: Szegény fejem! hát mit mondgyak s- mivel mentsem magamat?

Sextus: Mond hallyad . . . Maradgy Caesar mellett, a' mit mondandasz arra még rea érkeze.

Androstenes: O Sexte Sexte! Igen ki nyilatkoztattam előttd már magamát. S igen sokan tudgyák, hogy nehezen vagyok szívemmel miattad.

Dioscorus: Ki látot széles é világon, két e' képpen egy mast győző, és nagy tsend játszó lelket. Sextus kis testében nagy vitéz sziv szorúlt. Es ez az Alexandriai iffiu nem akar engedni. Dolog ha ezek ketten szerelemben nem estek. Szeretik egy mást az bizonyos, de a' míg bizonyosab, hogy egy mast nem értik.

Negyedik végezés.

12.

I.

(Caesar, Dioscorus.)

Caesar: Ez a' hirtelen el-rándulása Sextusnak bé Alexandriába uj s meg uj gondokkal farasztya fejemet! Igazán szeretem a' gyermeket, noha idegen hozzám, sött gondgyat kel viselnem, mert Romában igen szeretik mint hogy szakasztot képit viseli Vitéz Atyanak. Soha Mint tünhetet elméjébe hogy tölünk el válva s-oda pártolna a latrok közé . . . Engem gyűlöl . . .

Dioscorus: Vallya s ditsekedik- is véle. Mind azon által a' mint én tudom szive tsinnyat, jobban gyűlöli Achillást, való hogy read sem kémellyi a' nehezteléseket, de még-is szereti benned a' méltóságót, batorságót, hadi tudományt, s- Roma ditsőségének tart lenni . . . Nem fél ő hogy alnok törekedésekkel ellened támadgyon.

Caesar: Legyen úgy . . . En attul tartok, minthogy tudgya Achillás, mely igen kedvelem Sextust, ne talántán hogy engem boszontson eő rajta töltse ki boszúságát.

Dioscorus: Azt is tudgya Achillás, hogy Sextus legaláb nyilván nem szereti Caesárt, kihez képest inkább fogja szeretni, sem hogy sérteni.

Caesar: Tsak nem-találom nyuktát elmémnek miatta. Ennek a' -drága zálognak féltében, meg vallom, mindenre bírhat Achillás és a' míg kezemre nem kerül Sextus, nem merem bantani a' Varost . . ne talántán.

Dioscorus: Más hirt mondok, ime most jön a' Sextus.

Caesar: Hálá Istennek! érzem szívem könyepségít.

II.

(Sextus, Caesar, Dioscorus.)

Sextus: Nem reménylet ujságot hoztam, már vagyon modunk benne, hogy egymást tisztán igazán gyűlölhessük. Achillas követségében jöttem.

Caesar: Mit hallok?

Sextus: Mondhatom, hogy Achillas, már se nem hitszegő, se nem aruló, hanem nyilván való ellenséged, meg akar hartzolni veled.

Caesar: Semi ujság előttem hanem fiam, miokra nézve avatod magadat ebbe a' dologba?//

Sextus: Tüörd -el a' többit is míg elvégzem. Azt izeni szabadítsd fel Alexandriát meny ki taboroddal ebbül a környékből, minden idő halasztás nélkül, és ha ez izibe meg nem lesz; nékem fejemet veszi, én pedig meg égertem néki, hogy hért adok a' dologrúl, és bizonyossan vissza térek.
(Indul)

Caesar: Várákkozzál . . . O Istenem! leg aláb a' választ.

Sextus: Mi szükség, hogy szadbul hallyam? ha tudom természeted-bül . . . Isten hozzád.

12./a

Caesar: Még egy keveset Sexte! Dioscore segíts tanácsoddal, meg valom meg tsökkent elmém semmit sem tudok végezni.

Dioscorus: Okos Caesar mit mondgyak, hogy megforduly s-hátat mutass a' győzedelmes sasstzimerekkel, nem illik. Hogy Sextus meghalljon, s el veszen magva Pompejus házának, ezt Roma maga fájdolna. Hogy Sextus a' mit vissza meneteléről ígért meg-ne.

Sextus: Mit Dioscore? hogy hitemet szegjem? embere ne legyenek szavamnak? vissza ne térjek? ki tetszik Dioscore hogy téged nem Romai Anynya nevelt. Nagyobb tsudákat fogsz előb latni, sem hogy Sextus maga szavát meg hazudgya.

Caesar: Ki kisztet Alexandriába nyughatatlan?

Sextus: Meg akaróm mutatni, hogy találhatok modot a' boszszu allásban... Bé mentem Alexandriában, hogy országos hadt támaszszak elened, ez meg vagyon. Továbbá pedig; vagy Achillas győz meg téged, és akkor te fűzetsz, vagy te győzed eőtet, és akkor eő fizet Atyám fejejért.

Caesar: Jol vagyon, eregy, mond Achillásnak nem bántom most egyszer Alexandriát ki viszem az országbul népemet, job időre hagyom a' hartzot.

Sextus: Mit gondolsz Világ Biró, Caesar, te a' ki megőszöltél a' hadban, a' ki fél millio-embert végeztél ki a' világbul, kinek annyi Nemzetsegek hódultak, a' ki koronákat osztogatsz a' Monarchák fejekre, a' ki Polgármester, képe s- hatalmassa vagy a' Romai Tanátsnak, így akarod meggyalázní a' Romai zászlokat, fejet hajtani egy Poganynak, előle futni, tőle félelmissen tovább pironkodni. Bezeg Caesar evvel a' szégyen-valással, nem én te rajtatt, hanem te én rajtam töltenéd ki bószzszudat. Mert ha te nem szereted hazádat, én szeretem, s-kivanom bötsületit.

Caesar: Tsak te kedvedért tselekszem Sexte, és többre bötsüllöm fejed fenlétét, sem-hogy egy egész ország el-nyerését.

Sextus: A kik igazán keresik Roma ditsőségét s előmenetelét nem így beszélnek. Mit fognak mondani a' Capitoliumban, ha meg hallják hogy Caesar a' ki meg nem retent Pompejus erős táborátul, most futva, szaladva kerüli Achillás fegyverét... Tudom mire véllyem, meg// érdemlette **13.** ezt Achillás, mert meg ölvén Atyámat, téged meg mentet leg vitezab bajvivő társodtul. Tagadd-el ha mered.

Caesar: Altal meg által járják szívemet éles beszédid ne emlegess efféléket.

Sextus: Tsak kötelességedre emlékeztetlek. Meg se gondold, hogy el-költözzél, hanem inkab szedd rendbe táborodat, üss ellenségedre, verdd meg. Engem a' mi illet nem nehezen hallok meg a' ki szerelmes Atyam halála után tsak kinnal és siralmokkal élek.

Caesar: Azt monddod, hogy gyűlölsz, és még-is kívánod részemre a' gyűzedelmeket.

Sextus: Roma hasznánál most más egyebet nem forgat elmém. Gyölölöm Caesárt, de szeretem a' Romai Polgar Mestert.

Caesar: Tselekedgyünk tehát így erővel- is maradjon itt Sextus, én meg vagdalkozom az ellenséggel.

Sextus: En rajtam ily erőszakot, s-bötsületemen ily motskot, hogy — egész Aegyptus előtt hitt-szegőnek láttassam lenni.

Caesar: Enyim vagy lántzon hozot Ptolomeus előmbbe nem tészek erőszakot rájta, mikor a' magaméhoz nyulok.

Sextus: Az olta kétszer adta meg a' szabadságot, ujság volna a' harmadik rabság. Azonban engem tovább ne fenyeget, mert hasznat nem veszed nékem ily formán ne kegyelmezz; mert nem valik bötsületünkre. Előbb hogy-sem ortzám pirulyon adott szegise miatt kész vagyok piros véremmel festenem fegyveremet, és el válni ettől a' Világtul. Te reád bizván a' szamadást Romabán.

Caesar: Dioscore megint elő kerülnek az előbbi gongyaim.

Dioscorus: Meg nevaltoztasd előbbi szandékat, Achilles feneget benünket Sextus hálálával ha rajta veszt más jut eszében. Egy ez, mas az nálunk- is vagyon zálog. Rabunk még Androstenes Achilles fia.

Sextus: Mit mondasz kegyetlen . . . nyilván te nem szannad. Oh Egek Androstenes semmit sem vétet néked.

Caesar: Jól mondód Dioscore Eregy bizvást Sexte, mond Achillásnak készen várjon, és ha mi ollyos történne: Androstenes életén veszem meg árát Sextus hálalanak (*el indul*).

Sextus: Maradgy vesztég Caesar. Ne bantsd azt az artatlant, az eő hálálával engem föl nem támasztasz.

Caesar: Androstenes nem hal meg ha te elsz, nem fog élni ha meg halsz.

Sextus: Mit gondolsz! tsak annyit s-nem ér többet feje élete Pompejus fiának mint egy Aegyiptiai gyermeknek, azon egy áron árulod Sextust és Androstenest. Bár elhidd Caesar nem keserves nékem a' halál de bezzeg keserves ily boszusággal költözni más világra. Ha Romaért hallok meg ditsőséges lészen emlékezetem, ha tserében Androstenes miatt; gyalázatos. Kérem is a' boszszu álló Isteneket, hogy azért a' boszszuságért teced keményen ostorozzanak.

Caesar: Ez a' többi: végezz Achillással.//

13./a

III.

(Sextus és Androstenes.)

Sextus: Boldogtalan! Kinek reménykedgyem ki eleibe terjeszem nagy panaszimat! El vesztettem Atyámat, most magamat veszttem, s még sem tudom meg menteni barátomat. Es a' mi leg keservessebb szívemnek. Te szegény Androstene azért vesztetted édes életedet, mert az én szómat fogattad, hogy Caesar az az hohérod oldala mellet maradj.

Androstenes: Sexte tellyes kintsem, még egyszer látlak. Mennyit reszketem miáttad, hogy Alexandriába mertél menni. Tehat nem igaz?

Sextus: Igen is igaz Atyádhoz sietek, hogy te helyetted meg hallyak, ne izibe egy kis ölelés. Isten hozzád (el megy).

Sextus (vissza érkezvén): Hallyad Androstene! mikor Atyád érdemes büntetissen által ment gyilkossága miatt akkor bizvást mondhatod, hogy igaz barátod voltam, előb a' baratságnak nevével neterhely még holtom után is. Isten hozzád még egy-szer (el megy).

Androstenes: Sexte... Ah mely hamar el tűnt előlem, értem akar meg halni — O vitéz és nehéz emlékezető szerelem! de én mi tivő legyek.

Sextus: (megint elő lépén): Végyáz szavadra Androstene. Itt nem batorságos életed: tavozzal el, mennél előb lehet. Mentsd meg életedet kérlek, és mint hogy én miattad halni készülék, te él én helettem, és engedgye az Isten, hogy job szerentsével. —

Androstenes: Te ennek előtte arra kötelesztél, hogy maradjgyak, és mast arra, hogy fussak.

Sextus: Akkor egy haláltul akartalak megmenteni, most mástul.

Androstenes: Hová fussák?

Sextus: Akar hová tettzik. Tsak keröld a' veszedelmet! tavúl legy Atyádtul, tavul Caesartul.

Androstenes: Panaszos Bárátom még a' ditsűséggel- is fesvenykedel, magadnak tartod a' vétéz halált engem tsak félelmes buikalásra, és szaladasra serkengyetz, had mutassam én-is hogy bátran meg tudok halni, ki-vált hate kedvedért.

Sextus: Ah ély Androstenes, hogy én holtam után élhessek legaláb szerető barátomban. Ha bátorságodat meg akarod mutatni, azzal — legyen meg, hogy halálomat értvén erős szível visselled. Emberek jönnek mi egy mást többet nem látjuk. O be ke keserves el-válnom. Isten véled.

Androstenes: Akar Caesar mellet maradjgyak, akar Atyám kezébe kéréüllyek, kisen vár a' halál. Nem-is ohajtok egyebet, azontan érte leszek. Hogy vagy halálommal életét meg tartsam Sextusnak vagy ha kölömben nem lehet, együt borultak vele a' halálnak arnyékaba. Ha hohér kévantik... De már el tekélettem magamban...//

14.

IV.

(Albinus, Androstenes.)

Albinus: Legjobkor talaltalak elő. Caesar magához kívány. Meg ne iedgy. Add kevés időre néki költsens életedet, hogy meg menthessed Sextust.

Androstenes: Mond ki nyilvánban, mi vagyon Caesar eszében.

Albinus: Meg akarja rémiteni Achillast, ezen izenettel, hogy életedet veszi ha eő Sextust bantya.

Androstenes: Haszszontalanságokat forgat, ezzel nem használ Sextusnak, és az én keservemet sem enyhéti. Én szintén most keresek egy ollyast, a' ki igazán meg öllön. Caesar Achillás Atyámat tsak latta nem ésméri.

Engem nem kémél tsak Romai jeles virben föröszthesse kezét. Sött hogy én annal hamaráb meg halhassak, sietni fog Sextus, halalával. Meg mondhatod azért Caesárnak.

Albinus: Caesar nem kíványa válaszat, hanem személyedet, Mig törvényessen nem mondottal ki abbul, a' min raita kaptak.

Androstenes: Minimö fertelmességet kötesz ream, Engem elmém szivem semmirül sem vádol. Osztan Caesar nékem igen kegyelmes Uram, a' ki alig várom, hogy hogy meg halhassak.

Albinus: Kegyelmes kegyetlen akár mi légyen Caesar most fogad szavát minden ellenvetes nélkül, katona fogod, vidd Caesar sátorába.

Androstenes: O szerentse! de azonban ki viseli Sextus gongyát? Ah előttem és nélkülém fog meg halni!

Albinus: Nem tudom mi, de nehezen haborgattya ennek a' szegénynek szivét, ó érégy Szerentse, mely égen olalkodol a' mi fogyatik, és rövid életünk után.

Ez az iffiatska tsak mi nap feleitette a' böltső és pollyák dolgát, már-is arrúl beszél, mint tehesse le életét. De ime Ptolomeus valami felkeverte gyomrát, hihető, mert fölétéb bordozoskodik.

V.

(Ptolomeus Albinus.)

Ptolomeus: Hihetetlen Achillás, háláadatlan Minister!

Ptolomeus: Bizvasd azt mondhatod ennek utánna, hogy nem vagyok királyod, ha mig ma bűnös lelkednek utat nem nyitok egyik oldaládon. O szegény Sextus ártatlan iffiu! nem maradhatok tovább, vagy ké tekerem kezébül, vag magam-is meg halom.

Albinus: Achilles hellen szaporittya panaszt, mint ha Tanatsa-vetke nem volna tulajdon vétke!

Albinus: Hová hová ily szived-dobogva

Ptolomeus: Botsás el Baratom. Nem birok magammal, gondol meg terhes elmém — megtölt méreggel szivem, szörnyő el tekélessekre ragadtatom. Mit mondasz Achillasz latorsag felől, fel keverte orszagomat, iszonyu miszárlásokra kiszúl. Ha meg nem előzem, oda lészen Sextus, a' kit én életemnél jobban szeretek.

Albinus: Minek utanna meg ölte Atyát, nem érkezem eszemmel anyira, hogy megfoghassam mért kémellenéd fiat.

Ptolomeus: Albine, hiszszed-e valóban, hogy én voltam feje a' dolognak. Achilles volt mestere. En-tsak bankodom, és pirúlok utanna.

Albinus: Meg botsas Hertzeg nem tudtál királysághoz, ha egy embereddel nem tudtál parantsolni.

Ptolomeus: Igazán monád. De jövendőben mast fogsz látni. Azonban méltó vagyok a' botsánatra, mint hogy még fiátal, tudatlan, a' mint igaz szível birok magam ahoz mertem a' hozzam köteles szolgálaimnak szíveket.

Albinus: Meg engedem jó-szível ha el nyered a' thronust, és királyságot, hogy minden dolgod job renden léssen.

Ptolomeus: Ha el nyérem a' thronust, és királyságot? Albine talán kétes vagy benne?

Albinus: Azt nem mondom, mint hogy ily példás benned a' Caesarhoz való hűség, és maga Caesar szereti, meg-is teszi az igazságot.

Ptolomeus: Hűségemről nem szóval, hanem tselekedettel akarok bizonyosságot tenni. Es most ollyas mit forgat elmém melynek mássát Aegyiptus nem latta. Meg kívannya az én bötsületem reméllem is, hogy — Romanak fog tetszeni.

Albinus: Mit töröd elmédet, ha merjük tudni?

Ptolomeus: Minnek utanna, engem vesznek okul, hogy a' nagy nevezető Pompejus el veszet, akarom, hogy az egész világ, nékem köszönye fiamnak életit. Caesar engedelmeiből szabad vagyok véle akar mennyek akár ne mennyek Alexandriába. Bé sietek, hogy meg mentsem Sextust, annak a' vérszopó nádálnak keziből. Remenlem tekéntetemre nézve nem bántya, és ha kölömben történne, úgy meg gátolom Attyát, hogy előb az en szivemen köllessék által menni véres törének, hogy sem Sextus szívéhez férjen.

Albinus: Ily kétes dolgában, ily veszedelmes ügyében akarod Hertzeg el hagyni Caesart? Színte mikor ostromra készül, és már rivadnak a' trombiták?

Ptolomeus: Színte az es'ik leg nehezebben; s - mely keserves légyen, ki sem mondhatom. Caesar oldala mellet bötsületem, biztos maradásom, bé Alexandriába tsak gyalázatra megyek, s talan életemnek ... de mind ezeket meg érdemli Roma. Caesar, Sextus *(el megy)* //

15.

Albinus: Mind- ezek azzal ditsekednek, hogy leg jób barátink, és Caesar előmenetelit keresik el-végre kiki talál magának okot, hogy legnagyobb szükségünkben elhadgyon bennünket. Mire véllyem, napkeleti nemzetség többel tud a' tsálóka mesterkedéshez a' Romaijaknál. Akár hogy legyen mi nem veszthetünk Caesar vezrélese alatt, osztán nem tsávnálnak annyit a' roka farkot, ha oroszlányi erővel bírnának; a' tsálárdság jobbára jele valami erőtlenségnek.

Ötödik végezés.

I.

(Achilles Hadi-Tisztekkal, és Sextus fogva.)

Achillas: Hadverő kapitanyim, Vitézbarátim, azt végeztem, előb hogy sem falainkat bástyánkat törje; it szakagyon nyaka annak a' Romai bálványnak. Nem fog késni tudom, úgy menyetek eleibe, úgy fogadgyátok, amint katonákhoz illik, öltezzetek hadi bátorságba, és tamodgyátok ki országtok hazátok mellet. Ne eő tombollyon a' mi testünkön, hanem mi ragjuk ha lehet eleven szívét. Meg is lesz ha hű a' szerentse úgy rendeltem

a' dolgot, hogy sokba nem fog telni a' győzelem. Te azonban Sexte ké-szüly, fejed vetve, földön heverül fogod tisztelni — Caesárt.

Sextus: Mit hallaszod annyira? ki tudgya ha Caesar itt terem, talán más gondot fogadni. Véled-e pogány hogy által s-még által ne lásom szán-déodat. Azt reméled, hogy Caesar nem fog reád ütni boszú álló fegyve-rével, ha veszedelembé lattyá fejemet. Tudni-illik az én életemmel aka-rod meg menteni életedet. Nem de nem?

Achillas: Megtsalatkoztal Sexte. Sőt azt akarom, hogy szemével lássa halalodat, és annyival- is inkább reám dühösködjön. Ha ezen a' boszuságon és gyalázon által megyen többet vetek elibe. Jöj jön azután Roma, jöjjön a Tanács és tegyen rola. Azonban vegye híret hogy még lakja a' világot egy olyan ember a' ki tőle egy tsópet sem fél.

Sextus: Mond ki mond ki gyalázatos, a' te vigaságod Romába nem hal-lik. Se ném reszketnek falai, sem nem dülnek bátyái, se nem apad hét-hegye. Most is parantsolnak, tovab- is parantsolni fognak a' villagot, akár mint fenyegetted.

Achillas: Ugyan tsak ezek a' kik a' vilaggal parantsolnak, méltóztattak hozzánk-is bitirni, és életekért könyörögni. A te Atyád bizonságom.

Sextus: Hala adatlan! Mit emlegetz? az én Atyám bé köszönt hozzá-tok úgy mint a' kik sok jót tet veletek, és töletek egyebet jó akaratnál nem érdemlet, holot te Gyilkos... Hogy pedig futomra jött, annak is nem te féled ha nem Romai Nemes vétéz volt oka Caesar.

Achillas: Mit mondanál már ha az, aki Atyadat meggyüzte, itt meg-botlana egyszer. Es Pompejus után ballagna mas világra.

Sextus: Tudom, hogy elővetted a' tsalárdságnak minden eszközeit, a' Pogányok modgyára. Azonban ha szemben fogsz szallani a' bainaki vitéz-síggel megválík melyék lesz a' nyertes.

Achillas: Azonban Caesar még nem jön. Sokát varattyá magát. Talán elfeleitetet előbbi fenyegetését és resteli a' .. bat¹⁾ velem.

Sextus: Caesar vitéz bator, nem vak merő ki tugya talán engem félt. Talán azt varja, hogy eszedre s alkura téri. De ime Caesart látom tabori keszülettel... Most vagyon legjobb ideje Achilles ime a' nyakam, hogy köszöntsem Caesárt a' mit kívántad.

Achillas: Rendbe kapitányok, és seregek, szemeteken tartsátok az el-lenseget. Senki helybül ne mozdulyon, még jelt nem adok.

II.

(Caesar, Tisztek, Seregek, Androstenes fogva.)

Sextus: Caesar itt vagy, jól van! de mitt szemlélek? Androstenest fogva, s mint egy halálra. Vitéz Polgár-Mester mi dolgoz véle. Ne kövesd ezt a' Pogányt, a' ki szénte úgy bánik velem. Mas utot keress a' gyűzede-

¹⁾ Olvashatatlan szó.

lemre. Nem illik vezérhez hogy így Rabja életen vagy vesztén forduljon meg hadi szerentséje.

Caesar: Agya Achilles visza Sextust, szabadon botsatom én-is Andros-tenest.

Achillas: Ezen kedved töltesében, talán most egy szer nem fogsz meg tsemerleni. . . Ennek a' Romai kölőknek ma köl el veszni, és pedig szemed látára, és tsak azért mert tudom, hogy néked fai, Ami fiamot illeti: ám te dolgoz se károm se keservem halalaban. Ha kezemben volna kezemmel szagasztnam izre s-darabokra, ha Caesar meg tseleksze jót fog tenni mind velem mind az országgal.

Sextus: Ah kegyetlen s mit vétet?

Achillas: En előttem szénte oly érdemes a' haálra mint te. Te Romai vagy, és eő veled öszve akarja szűrni véretem.

Sextus: Sárkány tején nevelt vad pogány nem szanod édes gyerme- kedet.

Caesar: Ah Sexte Sexte te vaditod ezt a'// kevélyt nem beszéllene ily **16.** fenyen ha károd nélkül lehetne rea ütnöm.

Androstenes: Ah szerelmes Atyam add vissza az érdemes és artatlan iffiat Caesárnak az egekre kinszeritlek. A mi engem illet örömost meghalok minden-halállal tsak eő ellyen.

Sextus: Ne Caesar meg ne engedd, se magad éltére nejárj, se életet Atyára ne bizzad, mert meg ölné az artatlant.

Caesar: Androstenes ártatlan tudgyuk, de te is az vagy, eő nem erde- mes a' halálra te sem. Achillás adgya visza a' Sextust, es senki sem bantya Androstenest.

Achillas: Mennyen fére s ki az országbul táborával Caesar viszont en is Sextus ártatlanságát gondra veszem.

Sextus: Nem fér Caesar vitézségehez ez a' gyalázatos meg ijedés, előb hogy sem ily bötstelenségét lássam a' Romai tabornak tulaidon kezeimmel altal verném szívemet.

Achillas: Mit végesz azonban Caesar.

Caesar: Ah minden lato Istenek ti tudgyátok mely kinban vagyok. Ne a' fiad Achilla, és ha egy tsep emberség vagyon benned tessék a' pilda, és kövessed.

Achillas: Kelletlen ajándék, mi nem gyenge az én szívem.

Androstenes: Már ki keze által kel meghalnom? Atyam fogé meg ölni vagy Caesar.

Caesar: Atyad hatalmában vagy beszély artatlan barátod mellet.

Sextus: A(h), Caesar kettőt nagyot vétettél azon egy izben. Engem bo- szantván azzal hogy barátomul hivad Androstenest, Androstenes azzal, hogy kezére adód kegyetlen Atyának.

Androstenes: (labaihoz borulva Achillesnak) o kedves Atyám, ne győzenek meg bennünket emberséggel ezek a' jövevények. Amint engem Caesar néked ajándékozot, add te-is vissza Pompejus fiát néki had en-

gesztellye szivedet részemről forró sirásom. Sextus részéről az eő artatlansága.

Achillas: Hallgass hitetlen pribék. Minden ebbéli könyörgéssed förtelmes bűn Megkül halnod paitásoddal egyetemben.

Sextus: Azonban te csak szót és időt vesztegetsz Achilla várod, hogy Casear tovább költözön, de hiába varod. *a' Romaiakhoz fordulvan* Edes Nemzetségem! Kardra katónák.

Caesar: Veszték vitézek . . . De miért így? . . .

Achillas: Szakadgyon egyszer vége a' pörnek ennek a' kevélynek halálaval agyanak a' hartzra jelt. De.

Sextus: De . . . Talán azt gondolod . . . hogy térden fogok könyörögni, reszketni, ájulni féltében . . . Tíged illetnek ezek utalatos lélek, nem Pompejus fiát; rantsd ki gyilkos fegyveredet, tsapd nyakamhoz, és tanuld meg egy Romai Iffiútul, mely vidám ortzaval, mely ba//tor szízzel 16/a addgya ki lelket, tegye le életét. Ha valami fohaszkodás ki törne-is szívemből, nem a' halálnak keserve miatt esne, hanem, hogy ezt, szerelmessen szánom, és nehezen válok el tőle itten, nehezen megyek más világra nélküle.

Androstenes: Miattam ne aggógyal. Jól lehet nem szülte légyen Roma belém, de maradt meg-is tőled reám annyi virtus, hogy bótsúlettel hunyhassam bé szememet leg útólszor, ha meg kel lenni. Azt várom inkább tőled, ha ily izben meg botsatsz-e nekem, Attyam vétke iránt, és ha úgy valunk-e el egymástul mint jó akarók?

Sextus: Miket nem kívánsz tőlem tudni . . . Hallyunk meg Androstene! ott által Aelysia földjén örömet megfélelek, itt s most nints annak ideje. Még mérges a' seb a' szivemen Attyám halála miatt.

Androstenes: Keménységes virtus! hozzád fordulok édes Attyám: hadd talályák leg aláb anyi kegyelmet nálad, hogy mi kettőnk közöl kiknek meg kel halnunk; én légyek az első.

Sextus: Nem Androstene! ebben a' dologban magamnak kívánnom az előbséget.

III.

(Septimius es a' Voltak.)

Septimius: Isten! S mi lesz belőlünk, fel támadot az egész népp, hatalmas erővel, sok fenyegetéssel kíványa, hogy kezébe adassék Pompejus fia.

Achillas: Vitézek Híveim!

Septimius: Mit gondolsz? oltani s- nem gyuitani kel a' lángot.

Achillas: Atkozot szerentse! ilyen s-amolyan . . .

Septimius: Ha mondom haszontalan keménykedel, elől az elenség, hátál a' reánk támadot kösség között el kel vesznünk.

Achillas: Eregy tehát Sexte! mint hogy már az Istenek -is ostromolnak . . . utalatos égek.

Sextus: Ah gyalázatos! hol vagyon hányat vetet vitézséged, haragos fenyegetésid, ily hamar hagyod el magadat! pedig hogy le gyalazot a' szerentse. De evel nem elégszem meg azt akarom, hogy félve tsapjad kardodat nyakamhoz. Te Septimi bizvas el mehetsz add értésére a' vitéz népnek, ha engem keres, jöjjön fegyverrel hogy ennek a' gyilkosnak laba előtt el emellye holt testemet.

Achillas: Ah vitéz Iffiú változd kemény szándékokat mentsd meg magadat, engem, és eregy szabadon.

Sextus: Nem tartya kedvem, én ohaitom// a halált, és te kételen leszel 17, véle.

Androstenes: Meny Sexte, meny fére, kerül d a' veszedelmet, leg aláb én kedvemért.

Caesar: A mire Androstenes kér, azt Caesar parantsolya, eregy tsillapitsad le a' népet, nekem azonban más gondom lészen.

Sextus: Mint hogy te parantsolod, el megyek de külömben nem, hanem, ha Androstenes társom lészen, te azonban verd és győzd meg ezt az Istentelent.

Achillas: Menyetek el mind a' ketten és te Septimi vélek. Ime! földim barátim, vitézim (ad Aegyptios) menyire ment légyen a' Romai ravaszsgatlatyatok, kiverik országunkat, és magunk népével támadnak ellenünk. Ne szenvedgyünk, ha firfiak vagyunk. Mutassuk meg ma ezen a' napon ezen a' helyen; hogy nem győzhetetlenek, a' mint el akarjak hitetni a' világgal, hanem, hogy tsak azokat tiporják akik magok magokat vetik laboik alá.

Caesar: Ime Romaijak, it az alkalmatosság, hogy bainaki erővel meggyőzük, és boszszu alló fegyverünkkel meg büntessük ezt a' hitetlen pogany nemzetséget. forgott s gyakorlott vétézeknek nem lehet töb. (*intra Scena Pugna*) utana azért.

Achillas: Tied a' győzelelem — Caesar meg vallom, ime laboid előtt látod rab szemeimet.

Caesar: Meg kel halnod hitetlen, és motskos vérednek ontásával fogsz fűzetni Pompejus fejéért. Hól vagyon most hanyott vettett vitézséged, és azok a' vakmerő fenyegetésed?

Achillas: Meg győztél nem tagadhatom, meg ölhetsz tudom, de nem tudom, ha hozzád ilik-e hogy minek utanna ellensegedet meg veszted fegyverrel, nyelveddel tama gy ellene.

IV.

(Sextus, Androstenes, Caesar, Achilles.)

Sextus: Megint előttd vagyok Achilla, hogy (ha kedved érzet) fejemet vegyed.

Achillas: Innen- is tsak tsúffal vigasztalnak öly meg Sexte, és halgas. ó utálatos egek, és engemrontó Istennek?

Androstenes: Attyám ne rutalmazd az egeket, nem az egek külték fe-

jedre ezt a' szerentsétlenséget; hanem kerültél volna, nem ütköztél volna belé.

Achillas: Te- is fiam? Atkozot szerentse! mi dolog ez? ennyi raitam gyalazkodo s- engem sebesető éles nyelveket latok körölöttem, és egy me- zitelen kardot sem a' mely által verje szívemet.// Caesar, Sexte, Euphranor! 17/a fiam mit késtek. De tudom mire vélyem, lassu kinnal tsuffal, gyalázattal emészttve akartok előb hoherkodni rajtam, és tsak az utan ki végezni, a' vi- lágbul. Nem nem tellik kedvetek; mert . . . (*nunc Sexti, nunc Androstenis gladium vult arripere, captat undique sed frustra. tandem alto Suspisio ducto conticescit*).

Androstenes: Meg elegszel-e ezzel, a' szomorú kínládással? Nikem sza- kad szívem!

Sextus: Meg elékszem . . .! nékem nyilik hozzád szívem te töled-is azt várom, hogy már mi köztünk kivallott, és ennek utánna szent légyen a' barátság holtig. Meg botsás Attyám fia! bizonyos félelmek s- meg mas bizo- nyos tekintetek viszeltek addig, hogy ki nem nyilatkoztattam! tudgya jól, és egyedül az engem illető lélek bennem, mely nehezen röjtettem belső forro szerelmimet hozzád . . . Néked peniglen Caesar most fejtem ki a' mesét, a' mely hol-mi okot adá hogy gyanudat forgatnad felőlünk: Androste- nes nem azért jarta táborodat, se nem azért reitekezet satorod ala hogy gyűlölne, hanem minthogy egy máshoz szoktunk; hozsam idesedet szívében engem rab barattyat akart meg látogatni, és én eőtet töled féltemben reite- getni és vissza igazítani. Baratsagunkat titkoltam eddig, mert tsak most juthatot eret korra.

Caesar: Meg vallom kenyessen bantal a' szerelem dolgával. Mind azon által Androstenes oly barátod a' kivel mostan ország s- világ előtt méltán dicsekedhetel.

Sextus: Am meg lehetne ha job Attyára mulhatna.

Androstenes: Szerelmes barátom az igazán szerető két szévnek mostani édes emlekezetére kinszerítek, botsás meg néki.

Sextus: Caesar az eő birája ezen könyörgő fohazkodasiddal oda felé járuly.

Caesar: Caesar meg enged Achillasnak ha Sextus meg akar békélleni Caesarral.

Sextus: Igen otson akarnal Sextus szívéhez jutni nem erzem kedve- met Caesar, bar el hidd; hogy evvel a gyilkossal azon egy áron menyek a' tserére. Ugy végez azért Achillas élete éránt a' mint tetszik, én Caesárt addig fogom gyűlölni a' míg tetsék.

Androstenes: Ah Sexte! illy kevesbe tellik hogy éllyen Attyam, és még-is te töled nem telik ki.

Sextus: Nem oly kevesetske a' mit tölem kívánsz Androstene! Caesar jól tudgya mit mondok.

Caesar: Engem nézve penig meddig fog tartani a gyűlölség?

Sextus: Addig a' míg boszszut nem állok, az az addig, meddig a' Romai tanats meg nem büntett a' szegény Attyamon tett boszszuságok iránt.

Caesar: Nyilván ez a' sovány reménység Sexte igen meg fog csalni. Mikor Caesar szemközt lesz a' Tanátsal, nem tudom mellyik fél fog a' mással parantsolni. Esküszöm sze(re)ntsémre de ennek hagyunk békét. Azonban Androstenes// meg érdemelte, hogy Attya éllyen, és Caesarnak úgy tetszik hogy éllyen. 18.

Sextus: Éllen: se kára, se haszna benne Roma Városának . . . Ellyen — de minden szempillantásban jusson eszébe, hogy méltatlanul él.

Achilás: Hála adó köszönet légyen néked Caesar életemért. Te pedig Sextus ne búsulj; el veszett már az Alexandriai Achilles a' ti hiv szolgá- tok . . . Meg törte vad szivemet a' Caesar emberséges kegyességes kegyes- sége. A te keménységed pedig, mint hogy okkal, és hozzád képest moddal volt le szeliditet. Gyűlöltem átkoztam, megvallom, eddig a' Romai erköl'set fiamban, és a' többiben, ennek utanna imadni fogom ti bennetek, és eő benne követni.

V.

(Dioscorus es a' vóltak.)

Dioscorus: Vitéz Polgar Mester! Cleopatra szíve szerént, örvend a' má szerentséden, azzal ditsekedék azonban előttd, hogy eő mentette légyen meg halálátul Sextust.

Cesar: Eő mentette meg!

Sextus: Igen-is Caesar, ennek az okos Hertzeg Asszonnak köszönhetem, hogy élek, az eő szeretete hozzád és gondviselise reám szerentsésen el terítette életemre járo szörnyő dühösségét Achillásnak szinte akkor, mikor nyakamhoz akarta csapnyi fegyverét, ebben a' dologban pedig legfőveb és foganatossal eszköz volt ime ezen Dioscorus.

Caesar: Most tudom mire véllyem az Alexandriai népnek akkori táma- dásait, és a' katonak felrebbenését. Nagy adosód maradok ez irant Dioscore! Cleopatra Hertzeg Asszonnak pedig felséges érdeme szerént Roma lészen hála adó meg fizetője.

Utolsó.

(Euphranos Ptolomeus vasban, és a vóltak.)

Euphramos: Fejedelem! ime ez a' gyönyörűséges szép hív! a'ki szívet lelkét tsak nem bel(sej)ét ki üntette, hogy vastag szénét adna hozzánk valo barátságának Tenen tudod menyi fogadást, mézes szót, és esküvéseket kövert őszve, hogy el hitetne Ttsak most tetszek ki hogy// mind azon hamisság vólt 18/a és életedre járo tzimborá Achillással.

Caesar: Mi volt mond el . . . Eh roszul tanátskozott Hertzeg, mast s jobbat vártam vala tüled.

Euphranos: Jut-e eszedbe, mely tüzes buzgósággal kívánczot tőlünk elmenni Sextus oltalmára . . . Alig várta, hogy el szakadgyon, Achillás oldalához csatolta magát, ott veszedelembbe keverte Sextust, Azután minden derék erejét ellened vitte a' Tengeren, hogy hátul megkerülne, és akkor ütne reád, mikor forrojjában volna a hartz Alexandriával . . . Szerentsére egy gallyárul megláttam, szembe botsattam véle minden hajónkat, meg ütközhén a' két tengeri erő úgy történyt hogy Ptolomeus vesztene mi nyereknk, el fogtam magát s-ide hoztam mind rabodat.

Caesar: (ad Ptolomeum:) Vallyon el birhatod-e ezt a gyalázatos szégyen vallást.

Ephranos: Meg kül vallani olly fortelos kiszülettel . . .

Caesar: Elig Euphranos, egy Hertzegi személyt nem kel terhelni feletéb ollyással a' mi nem az eő vétke (ad Polomeum) Szánlak jó hertzeg meg fiatal vagy és nem vóltál jó kézben. A titanácsid vesztették meg — eszedet.

Achillas: Tisztan igaz Ptolomeusnak jobb renden lett volna dolga, ha az én tanatsimat nem követte volna.

Caesar: Olgyátok ki a' lantzokbul, és adassék meg néki az előbbi királyi készülete (*betsülete?*)

Dioscorus: Mit hallok? mitsoda kegyeskedések ezek? tehát így folynak Cleopatra do—

Caesar: Senki se ártsa magát beszidembe, se ellene ne mondgyon! nem én szólok, hanem a' Tanats, és Roma. Ptolomeus annak erejével maradgyon Aegyptus kirallya, a' mint eddig vólt tellyes bősülettel . . . De ne eő parantsollyon. Cleopatra légyen a' királyné, és ennek fogadgya szovát az egész ország, Euphranos fele népemmél itt maragy Alexandriában, és légy bétöltője parantsolatimnak. Nékem a' Romai Tanats rendeléséből Siriaba kel sietnem.

Ptolomeus: Okos, igaz, kegyes Caesar! tellyes köszönettel meg nyukszom a' te rendeléseden tator! Cleopatra neném birja az országot, és parantsollyon holtig, nem bánom. En Caesar katonaja lészek, ha annyi engedelmet találok nálad.

Caesar: Semmi tilalom benne, el jöhetz nem szolgálai hivatalra, hanem vezerségre, kezedre bizom eggyik seregemet, adók melléd egy pár öreg tisztet, kiktől meg tanulhatod azt, a' mi leg ditsőgesb, és leg nehezebb a' vilagon tudni illik, a' hadi mesterséget.

Dioscorus: Caesar, nem lehet be tirned Alexandriába, hogy Cleopatra az uj királyné szemillye szerént meg köszönhesse . . .

Caesar: Tsak idő mulatás volna, nekem siető dolgaim vannak a' nap keleti országokban . . . mond szolgálatomát és batorítsd többre.

Sextus: Felölem mi rendeleteket tettél?

Caesar: Mellettem leszs, és fele hasznát veszed kintseimnek, együt fogsz ülni velem a' Triumphus szekereken.//

Sextus: Mond ki inkább, a azzal akarsz ditsekedni, hogy Pompejus fia utánad jár, el késérlek mint azon altal, és oltalmadra mindenkor ébren ké-

szen lések, mert szeretem benned hazámat, el nem feleltvén azonban a' tudodboszúságokat.

Androstenes: Szerelmes barátomtul én sem akarok elválni.

Achillas: En pedig vitéz jó fiamtul szabad legyen azért Caesar, hogy mi is késérjünk és kövessünk.

Caesar: En nem rekesztek ki senkit, Roma kebelébe minyajon el fértek, Jertek azért vigan, és bátran velem vitézkedni. Alkalmas ditsőségtekre fog válni ha Roma varosának hasznossan fogtok szolgálni.

— Vége. —

Arietta 1ma

Páross Enek

Discanto alto.

*Nehéz jó Baratót
Szi ves igaz Társt
talalni;*

*De tüle nehezebb
Es keservesebb
el-valni*

*Mert a' ket sziv
ollyan kints*

*Ha egymáshoz hiv
melynél dragabb nints*

Arietta 2da

Páross Enek

Alto concer Alto

*Nem szeretem, nem gyűlölön
Nem keressem, nem kerülöm
de meg-is*

nala nélkül nem lehetek

En-is

*Tsak tisztelem, tsak bótsúlön
de meg-is*

*Nala nélkül lélekzetet
nem vehetek*

Arietta 3tia

Maganoss Enek

Discanto solo.

*Igy jár a' ki fuvalkodik
Magos hegyre ágoskodik
A szerentse le gyaláza
Véletlenül meg alázza
Ki-vetti öléből
Ki-veti kedvéből*

*El-ne bizd magadat
Hogy ne vald káradat
Edes Barátom
Fogadd tanatsom.*

Actus 1 mus Scena 1.¹⁾

Pro caesare requiritur sceptrum, in eadem scena adsunt duo milites Romani, qui in fine ejusdem scenae jussu caesaris efferunt par sedium.

In 2da scena.

Requiritur pro Ptolomeo sceptrum cum eodem exit Sötény, et Sextus catena ligatus, ponas illum duo milites, item alii duo caput Pompeji in orbe deferentes. In eadem scena jubente caesare infertur caput, Sextus solvitur. Dein Ptolomaeus offert sceptrum suum caesari.

¹⁾ Idegen kéz írása az egész latin szöveg.

Actus 2dus scena 1.

Androthenem ex Tentorio caesaris prodeunte Sextus videt et extimescit Sextus hic habeat album strofium. Dein Androthenes consulente Sexlo intra scena se abscondit, post quem ipse etiam abit.

Scena 2da.

Dioscorus caesari epistola a' Cleopatra missa offert. Dein legit.

Scena 3tia.

Androthenes educitur captus duce Dioscoro.

Scena 4ta.

Sextus et Androthenes catenis ligatur. Dein caesar es consilio Sexti et Androthenis fuga saluti suo consulit.

Scena 5ta.

Milites cum ducibus ex Dispositione Achillae caesare ordine procinentibus tubicinis sequuntur. Duo milites remanent in theatro, Androthenes ad verbum: *oldassék*, repugnante ipso, vinculis solvitur.

Scena 6ta.

Achillas Androthenes occidere parat, sed a' Ptolomeo prohibetur.

Actus 4tus scena 4ta.

Cum Albino duo milites Androthenem ad caesarem abducturi exeunt.

Actus 5tus scena 1.

Achillas exit cum ducibus et militibus ex 2da scena, et cum illo Sextus captus.

Scena 2da.

Caesar cum suis et Androthene capto.

In fine 3tia scenae fit Pugra.

Post Actum 1mum, Aria: *Nehéz jó baratot etc.*

Post 2dum, Aria: *Nem szeretem etc.*

Post actum 3tium: saltus artificialis.

Post actum 4tum: saltus Lanistorum.

Post actum 5tum: Aria: *Igy jár a' ki fuvalkodik.*

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

